

Сергей Карась

**Хроніки втраченого шансу:
шлях суверенної демократії**

Департамент інформаційної діяльності
та комунікацій з громадськістю
Чернігівської обласної державної адміністрації

Сергей Карась

Хроніки втраченого шансу: шлях суверенної демократії

Повість

Житомир
Видавець О. О. Євенок
2019

УДК 821.161.2

К 21

Книга видана коштом обласного бюджету Чернігівської області в рамках обласної Програми підтримки розвитку інформаційної та видавничої сфер Чернігівщини на 2016–2020 роки за результатами конкурсу рукописів місцевих авторів 2019 року.

Не для продажу.

Карась С.І.

К 21 Хроніки втраченого шансу: шлях суверенної демократії [Текст] : повість / С. І. Карась. – Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2019. – 112 с.

ISBN 978-966-995-016-1

Росія 2011 року. Студент Сергій Риба записується спостерігачем на чергові вибори депутатів Держдуми. Здавалося, нічого надзвичайного. Але волею долі герой потрапляє у вихор подій, які потім назвуть «Белоленточним рухом». Антиутопія реального життя, розчарування у друзях, розрив стосунків з родичами й все це – лише за спробу боротися за правду. Як пройде через випробування герой та чи буде щасливий кінець у цієї пригоди – читайте у романі Сергея Карася «Хроніки втраченого шансу: Шлях суверенної демократії».

Для широкого кола читачів.

УДК 821.161.2

ISBN 978-966-995-016-1

© Сергей Карась, 2019

– *Спати, як хочеться спати!* – думав я, дивлячись з-під напівзакритих очей на тітку-підполковницю.

Спати, дійсно хотілося сильно. Останні півтора місяця були настільки напруженими, у першу чергу з психологічної точки зору, що часом здавалося, що я божеволію.

Усе почалося увечері 3 грудня 2011 року. З пакетом з сосисками та макаронами я повертався в студентську общагу, коли зателефонував Леха – головний редактор комсомольської газети. Він сказав, що головний комсомолец області – Іван шукає мій телефон і хоче завтра послати мене на складну дільницю спостерігати за виборами в Держдуму. Я вже був записаний на «звичайну» дільницю у районі під назвою «Добрий» в обласному центрі. Але відповів, що якщо Іван домовиться з міськими кураторами, то я за – чим цікавіше, тим краще. Потім подзвонив й сам Ваня, якому я повторив те ж саме.

І ось о 5 ранку я стояв біля офісу комуністів, потихеньку почав підтягуватися народ. Виявилось, що їду я не з Ванею, а з більш досвідченим (поменш за віком) Іллею, який тоді займав пост аж другого секретаря обкому комуністів.

Завантажившись у дві машини, ми поїхали. По дорозі заповнили документи і близько пів на восьму були у Костянтинові. Може бути дорогий читач не знає, але Костянтинове – місто з дивною аурую. Воно кілька років було столицею Росії. Після того як один з російських царів, якого народна пам'ять зберегла в історії як Грізного, розлютився та поїхав з Москви, перевізши з собою і... столицю.

Так ось, у Костянтинові нас зустрів місцевий глава міськкому, який, судячи з вигляду, ще сам бачив якщо не Івана Грозного, то вже як мінімум штурм Зимового палацу. За його словами, порушення очікувалися у лікарні і на дільниці за містом – у ко-

лишньому піонертаборі, над яким колись шефствував завод, який постачав телевізори половині Союзу (для іншої половини була друга «фірма»).

Відправивши одну машину з спостерігачем у лікарню, я, разом з Іллею, його помічником та тезкою Іллею й водієм Андрієм поїхали на дільницю.

До речі, я забув представитися. Мене звати Сергій Риба (це прізвище), мені 21 рік і я студент третього курсу кафедри журналістики місцевого університету. Не красень але, і у дзеркало подивитися не страшно. Не страшно, щоправда, якщо не дивитися на пузо. З ним давня уповільнена боротьба. Хоча познайомитися ближче зі мною ви ще встигнете.

Так ось, у нас тут ранній (уже ж пробачте) ранок, засніжена дорога, ворота у піонертабір, за якими видніються літні будиночки. Машини біля входу (їх кілька) натякали про намічений КВК.

У той день, як з'ясувалося пізніше, проводилося багато так званих «КВК»: під прикриттям клубу веселих та кмітливих у віддалені місця звозили молодь, де з ними водилися хороводи, а принагідно вони «голосували» за тих, кого треба.

Отже, рано-вранці четвертого грудня ми опинилися якраз перед такою «кмітливою» дільницею. Але тоді ми цього ще не знали.

Глава перша. Котлован

Ранній ранок. Ми стоїмо біля замкнених дверей, через решітку на нас дивляться Чопівці.

– *Доброго ранку, тут у вас дільниця?* – запитав Ілля. – *Я – кандидат у депутати від КІРФ.*

– *Зараз начальник прийде,* – «прояснили» ситуацію охоронці.

«Начальник» прийшов хвилин через п'ять. Це був дещо нервовий, з неконтрольовано-некорисною мімікою та жестикуляці-

єю, хлопець приблизно мого віку. Але трохи вищий на зріст (мій зріст 16,5 дм, я ж про нього ще не говорив?).

Він попросив у нас документи. Через решітку показали. Ми свої посвідчення (я – члена виборчої комісії з правом дорадчого голосу, наш водій Андрій – спостерігача, а Ілля – кандидата). «Начальник» подивився на них і на наше запитання: *«Чи є тут діляниця?»*, – відповівши багатозначне: *«Можливо»*, – зник.

За законами класичного роману саме у цьому місці має бути опис природи. Так ось: про неї рідну. Грудневий неглибокий сніг злегка прикривав убогість навколишніх просторів. Навпроти воріт було поле, розбита дорога, на якій, можливо, колись і був асфальт, але це було дуже давно, залізний паркан, увінчаний іржавими ворітьми з написом «Оздоровчий табір «Веселка»» та сільський туалет у кутку, де раптово паркан закінчувався, відкриваючи свої обійми полю і пропонуючи шлях на волю.

Незважаючи на явну «природну» можливість потрапити на територію табору через дірку в паркані, ми законослухняно стояли біля воріт. І через кілька хвилин таки дочекалися. «Начальник» підійшов до огорожі:

– *Діляниці немає*, – відрізав він.

За парканом починався якийсь незрозумілий рух, повільно, але вірно ніч змінювала день.

Я намацав у себе редакційне посвідчення – влітку працював у рідному місті в газеті. Взагалі зазвичай посвідчення у нас не були у ходу – місто маленьке, й усі один одного знають. Але я вирішив з'їздити з дослідницькою поїздкою на футбол. Справа у тому, що обласний «Факел», як і весь російський футбол, функціонував на бюджетні гроші. Фінансувався клуб, щоправда, за залишковим принципом, але старий губернатор, на паях з владою обласного центру, його зберігав. Старий губернатор, до речі, номінально входив у комуністичну партію, але періодично своє членство в ній «заморожував». І все ж навіть ці напівкроки не

давали області скотитися у повну однопартійність. Але від одного ліричного відступу повернімося до іншого: після найуспішнішого в історії «Факела» (і найдовшого в історії російського футболу) півторарічного сезону у другому за силою дивізіоні країни, в якому клуб, незважаючи на убогий, в порівнянні з іншими командами, бюджет зумів зберегти прописку, нове керівництво обласного центру, з яким раніше область фінансувала команду в форматі 50 на 50, вирішила свою частину не вносити. Один губернатор стільки «зайвих грошей» не знайшов. Так в області не стало професійного футболу. І я вирішив з'їздити за ним в найближче місце – у Химки на матч Ліги Європи між московським «Динамо» та шотландським «Данді Юнайтед». Для цього посвідчення і робив.

Але прокинься, читачу! Ліричний відступ закінчився, і ось я знову стою біля воріт «Веселки», намацавши у сумці редакторське посвідчення.

– *Може мені по ньому спробувати увійти?* – питаю хлопців.

– *Так якщо за посвідченням спостерігача не пустили, значить, і так не пустять, та й не логічно,* – заперечує Ілля.

І тут я згадую, що влітку я ж не тільки у газеті працював, а ще й проходив практику на одному з московських телеканалів, який у ту пору ще не остаточно впав у вихваляння влади та обговорення марсіан. І у мене залишився номер їхнього продюсера. Думаю: «*Може зацікавляться темою?*». Телефоную.

– *Привіт. Пам'ятаєш, я влітку у вас практику проходив? Сергій Риба. У нас тут така ситуація: приїхали на дільницю у Костянтинівський район, а нам кажуть, що дільниці немає...* – звертаюся до нього.

– *Це де? Московська область? Ні? Ну тоді ми не приїдемо – далеко,* – відповідає він, а, судячи по голосу, розумію: не впізнав, не згадав.

* * *

Хоч було й не зовсім холодно: все-таки не Сибір, топтання у снігу явно не сприяло зміцненню здоров'я: якимось ставало мерзлякувато. Що робити? Викликали поліцію.

Ілля (той, який помічник Іллі) попросив у мене фотоапарат, повісив його на шию та включив відеозапис. Влаштувавши «приховану зйомку», ми і зафіксували, як на «Ниві» приїхала пара мужиків-поліцейських.

– *Що тут у вас?* – звернувся один з них до нас.

Ілля почав пояснювати, що не пускають кандидата у депутати, члена ДВК (я ж уже казав, що ДВК – це дільнична виборча комісія?..) з правом дорадчого голосу та спостерігача. Показали документи.

Біля паркану з'явився «начальник»:

– *Документів їх не бачив,* – безапеляційно заявив він, показуючи на нас.

Зазвичай у Росії в таких випадках кажуть «очі по 5 рублів», але, напевно, у цей момент очі у нас були на куди більшу (мабуть, іноземну) монету.

– *Ми ж показували! Панове поліцейські, вас обманюють,* – запротестували ми.

Люди у погонах пообіцяли розібратися та увійшли на приватну територію де, за легендою, і розташовувалася жадана дільниця.

Вони пішли, а у нас з'явилися нові гості. До автобуса, який уже стояв на стоянці, приєднався новий, поменше.

Підїхали до воріт. У вікна ми бачили, що в автобусі сидить молодь на вигляд років 18-20.

– *Вибори тут?* – запитав Іллю мужик, висунувшись з вікна.

– *Самим цікаво,* – відповіли ми.

Тут біля воріт з'явився «начальник».

– *Заїжджайте, заїжджайте, не слухайте їх,* – сказав він тим, хто був в автобусі, під «їхами» маючи на увазі нас. Ворота відкрилися, автобус пропав...

А приблизно через півгодини з'явилися й поліцейські. І їх поява особисто на мене справила приблизно те ж враження, як і знамените творіння Рея Бредбері.

Ні, люди у погонах були без вогнеметів. Просто замість двох чоловіків-поліцейських, які увійшли за периметр, вийшли чоловік та... жінка у формі поліцейського, яка притискала до грудей якийсь пакет. Ми кинулися до них:

– *Ну що, з'ясували? Є там дільниця?!*

Але поліцейські, дотримуючись суворого мовчання, сіли в свою «Ниву» та й поїхали собі в далечінь...

Відчуття нереальності або сюрреалізму посилювалося. Здавалося: *«Ну як так-то? Цього не може бути!»*. Але все тільки починалося.

Охоронці, мужики років сорока, яких, мабуть, просто найняли для охорони незрозуміло чого і які теж офігевали від того, що відбувається, покликали нас.

– *Ви знаєте, що на заводі (пам'ятаєте, я вам розповідав? Це той, який для половини Союзу телевізори випускав?.. – Прим.) змушують голосувати за «Єдину Росію» (а так називається «партія влади». – Прим.). Робочі приходять до майстра. У нього з одного боку лежить бюлетень, в якому галочка стоїть за «Єдину», а з іншого заяви на звільнення за власним бажанням. І ти береш або одне, або інше.*

Те, про що вони розповіли, звичайно, здавалося зовсім нереальним. Але кафкіанство для цього дня, з'являлося відчуття, ставало звичним явищем. Тому вирішили, що я і Андрій-водій поїдемо та подивимося, що там до чого, а решта залишиться тут і спробує все ж потрапити на дільницю.

Час уже перевалив за 10-ту, тобто дільниці працювали третю годину.

Приїхали на прохідну заводу. Входимо. Стоять дві жінки-охоронниці.

– Тут у вас діляниця? – питаю.

– Треба дізнатися, – каже мені одна з них.

Відходить у комірчину, щоб зателефонувати. Комусь набирає, потім виходить та оголошує:

– Діляниці немає.

– А можете повторити це? – попросив я, діставши свій телефон з камерою на 2 мегапікселі (фотоапарат залишив хлопцям у таборі).

– Діляниці у нас немає, – повторюють тітки.

– А хто вам сказав?

– Наш начальник охорони.

Що робити? Вирішили поїхати писати скаргу в ТВК (територіальна виборча комісія, яка об'єднує всі ДВК району).

– Приїхали на діляницю, а нам охоронниці кажуть, що її немає, – розповідаємо.

Йдемо у коридор, я починаю писати скаргу. Другу теж починаю, але так як рука втомилася, другий примірник за мене дописує Андрій.

– У вас тут почерк не той і підпис не схожий, – у мене відмовляються приймати скаргу.

– Може, у вас можна тоді ксерокопію зробити? – запитую.

Все-таки домовляємося, що вони роблять ксерокопію тієї заяви, яку повністю написав я. Отримуємо завірену копію. І вирішуємо їхати назад.

– Зараз приїжджаємо, а діляниця з'явилася, – сміємося в дорозі (насправді-то ми впевнені, що їдемо «у холосту»).

Уже знайома прохідна, знайомі й охоронниці. Змінився тільки час – година дня.

– У вас тут випадково діляниця не з'явилася? – питаю я, і морда обличчя сама розпливається у найширшій усмішці.

– Зараз уточнимо, – незворушно відповідають тітки.

Знову йдуть, телефонують і...

Зі сходів буквально злітає чоловік років 40-45 у костюмі, схожий на керівника середньої ланки.

– *Я Іван Петрович*, – відрекомендує сам себе він. – *А ми на вас давно чекаємо.*

Єдина причина, з якої моя щелепа у той момент не впала у район колін – фантастичне самовладання, яке було зі мною у цей день.

Я попрощався з Андрієм, та ось уже ми з Іваном Петровичем піднімаємося сходами.

– *Що ж ви мені не подзвонили? А я ж сиджу. Спостерігачів чекаю*, – розповідає він.

– *Так про вас же навіть у ТВК не знали, та й на прохідній теж... Ви точно були?*

– *Звичайно, звичайно, ми тут сидимо, у нас вже голосують активно.*

Уходимо у невеличке приміщення, у ньому поліцей та дві жінки – члени комісії. На цьому працівники дільниці та охоронці порядку закінчуються. У кабінці стоїть один мужик. Він виходить, кидає бюлетень в урну, йде. Я питаю: скільки ж уже проголосувало? З'ясовується, що більше тисячі. Вже потім я підрахую, що трьом членам комісії, щоб обслужити таку кількість виборців до мого приходу, необхідно було витратити на кожного не більше 23 секунд. Без перерви. З 8 ранку. Але, тим не менше, до мого приходу вони чомусь не «в милі» та зовсім не виглядають смертельно втомленими.

Також дізнаюся, що постійного списку виборців немає і, головне, списки не зшиті. Просто окремі листочки. На заводі ж ніхто не прописаний.

Сидимо. На дільниці нікого немає. Для різноманітності вирішив сам проголосувати за відкріпним. Даю секретареві, Марині Петрівні, свої паспорт, свідоцтво про тимчасову реєстрацію (у студентському гуртожитку) та відкріпне:

– *Скільки паперів!* – дивується вона.

– *Ну ось так, студент – учуся*, – відповідаю.

Через годину, за яку на дільницю так ніхто і не прийшов, вирішив запитати Івана Петровича:

– *Так що, будуть ще виборці?*

– *У нас же тут завод*, – відповідає глава ДВК, – *ось зранку перед зміною багато хто був.*

– *На четверту підійдуть. Якраз зміна закінчиться*, – обіцяє Ірина Михайлівна – заступник голови.

Кімната з одною урною для голосування та парою «кабінок», розділених фіранкою. У кутку – стіл комісії. Я сиджу майже по центру кімнати. Періодично заходить поліцей.

Подзвонив Іллі (тому, який кандидат у депутати):

– *На дільницю потрапили. Кажуть, що вони завжди тут були й тільки нас і чекали. Проголосувало вже більше тисячі. Але списки у них не прошиті*, – доповідаю «керівництву».

– *Пиши скаргу*, – відповідає він.

Говорив, мабуть, голосно, та й пишу не соромлячись, так що у комісії я викликаю пошкваллення. Подаю скаргу Івану Петровичу. Але він довго дзвонить якомусь керівництву та з'ясовує що до чого.

– *Ви зобов'язані зареєструвати скаргу*, – кажу йому.

Але після тривалих консультацій голова комісії все-таки вирішив нічого не приймати.

Я думаю, мій читач дружить з логікою і розуміє, що коли голова не прийняв скаргу, він не тільки зробив порушення, а й викликав у мене черговий напад нереальності.

Так-так-так. Забув. З моменту моєї появи на дільниці пройшло вже півтори години. І ніхто не прийшов. Ну, тобто взагалі. Я був останнім, хто проголосував.

Я подзвонив Іллі та розповів про те, як я «подав» скаргу. Марина Петрівна, жінка з минаючою красою, років 35-ти, яка, мож-

ливо, у силу своєї привабливості, здавалася мені найбільш нормальною людиною на цій дільниці, активно почала кликати мене у сусідню кімнату поїсти.

– *Раніше чотирьох ніхто не прийде все одно. Давайте поїмо,* – звернулася вона до мене.

Але я, використавши свій НЗ (недоторканий запас) з шоколадки та пляшки води, відмовився. Не виходив навіть у туалет. Думав: *«Ну вже нііі, більше я вам тут повернути нічого не дам».*

Приблизно на цих моїх думках до нас, у супроводі Івана Петровича, який якраз кудись відходив, увійшла делегація з трьох мужиків представницького вигляду.

– *Ну що, як тут у вас?* – басом запитав один із них.

– *Дільниці не було до першої години дня. Пустили нас тільки після того, як ми написали скаргу у ТВК. Зараз не приймають скаргу на не зшиті списки виборців, – починаю перераховувати «як тут у нас».*

Дядьки усуваються і просто перестають слухати. Уже після того, як вони швидко ретирувалися, дізнався, що це були кандидат від «Єдиної Росії» та пара людей з ТВК (тієї самої ТВК, яка ще нещодавно навіть не знала про те, що на заводі взагалі функціонує дільниця!).

Вони пішли, а слідом за ними приїхав Ілля – кандидат у депутати. Ми домовилися, що мою скаргу він відвезе до ТВК, раз тут її відмовилися приймати. Виявилось, що і в табір хлопців все-таки пустили, мабуть, коли всі «справи» вже зробили.

О четвертій годині так ніхто і не прийшов:

– *Ну вони ж працюють, ми не гарантували, що виборці обов'язково будуть,* – уключив «задню» Іван Петрович.

До речі, сам голова комісії надовго пропадав. Як говорила Ірина Михайлівна:

– *Від'їхав у справах.*

Або:

– *Поїхав до ТВК.*

Що, звичайно, здавалося дивним. Адже комісія щойно обслужила понад тисячу виборців. І у разі повторного напливу без Івана Петровича було б просто не впоратися.

Утім, і поліцейський, який зрідка заходив, й Ірина Михайлівна, й навіть Марина Петрівна, схоже, вже втратили будь-який інтерес до того, що відбувається. А мені довіряли настільки, що в якийсь момент я навіть залишився на дільниці у повній самоті.

Години йшли, я сидів. З одного боку, намагався укласти в голову те, що взагалі відбувалося і вже відбулося у цей день, з іншого – починав трохи нудьгувати, тому що дія ж якось закінчилася.

Мені навіть принесли чай на моє місце, мабуть, зрозумівши, що з кабінету мене не виманиш. А, може бути, вирішивши, що чим більше вип'ю, тим швидше піду в туалет.

По-справжньому занудьгувати мені не давала спроба аналізу. Я ніяк не міг зрозуміти: Ірина Михайлівна, симпатична Марина Петрівна, ну не були вони схожі на тих, хто тільки що сфальсифікували тисячу голосів, не були схожі на злочинниць. Та й Іван Петрович, незважаючи на те, що якоїсь симпатії в мені він не викликав, на запеклого злодія теж схожий не був. Невже вони мають рацію? Невже фальсифікацій не було?

Моє бажання вірити в людей та їхні кращі якості розбивалося об кількість бюлетенів в урні. Наскільки я зрозумів, у Івана Петровича в будівлі цього колись гіганта радянського телевізоробудування була невеличка фірма, а Марина Петрівна та Ірина Михайлівна були його підлеглими. На нього натиснули? І він просто змусив своїх підлеглих піти на злочин? Чи розуміють вони, що роблять?

Відповідей, які б влизили в мою голову, я не знаходив. Напевно тому напруга мене не відпускала.

У якийсь момент я почав замислюватися: а чи не замкнені ми? Може, просто зовні до нас ніхто потрапити не може, та, знаючи це, члени комісії поведуться настільки спокійно: знають, що навіть теоретично ніхто не зможе зайти...

Приблизно за годину до кінця голосування приїхав Іван Петрович, який був відсутній на дільниці години дві. Мабуть, він отримав завдання вивести мене з себе і, як наслідок, і з дільниці.

– *Ось ти спостерігаєш від Комуністичної партії. Я не розумію, як зараз молодь може йти від них?* – почав він. – *Так, у країні все не дуже. Думаєш мене все влаштовує? Та мене не влаштовує! Ти бачив, які у нас дороги – погані дороги, роботи немає взагалі. Але з ними ж краще не стане. Стабільність потрібна.*

– *Іван Петрович, сьогодні заборонена політична агітація. І навіть, якщо б я хотів з вами подискутувати – сьогодні не буду (ну не пояснювати ж йому, що я, у першу чергу, за вільний вибір людей???)*. *Якщо хочете – можемо після виборів зустрітися, поговорити. Але це тільки, якщо ви до Кіново приїдете. Я до вас уже не поїду,* – відповів я.

– *Ну добре,* – змирився Іван Петрович.

Так ми і досиділи до восьмої вечора – закриття дільниць. Хоча приблизно за півгодини до закриття Марина Петрівна та Ірина Михайлівна почали щось підраховувати і дивитися, як звести кінці з кінцями. Але я попросив їх нічого у протокол не писати.

Підготовча частина підрахунків, погашення невикористаних бюлетенів, загалом, рутинна.

І найголовніший екшн: поліцейський та Іван Петрович висипають на стіл бюлетені з урни. Хотіли залучити й мене, але я сказав, що, як спостерігач, не можу чіпати бюлетені й можу тільки дивитися за процесом. Дістав телефон, знімаю. Бюлетені якось дивно випадають згорнутими стопками штук по 20-30. Для того, щоб так згуртуватися у середині урни випадково, їм потрібно було сильно постаратися.

Марина Петрівна та Ірина Михайлівна починають відразу перекладати бюлетені та щось бурчати під ніс. Потім з'ясувалося, що вони вирішили, що так вони вже рахують голоси. Довелося пояснити ситуацію і хоча б змусити їх рахувати згідно з процедурою. Процес затягнувся.

Схоже, виявилось, що видати тисячу бюлетенів набагато простіше, ніж їх порохувати. Мені дзвонили хлопці, які повернулися з дільниць у таборі та лікарні. Одна машина з двома Іллями вже вирушила до Кіново, друга чекала на мене.

– *Хлопці, ми рахуємо за процедурою. Вибачте*, – пояснював товаришам затримку по телефону.

А бюлетені... якось виходило, що були тільки за «Єдину Росію»: таких якраз майже тисяча і вийшла. Лише під кінець (потім я подумав, що їх могли вкинути перед тим, як пустити мене) голосів двадцять з'явилося за «Патріотів Росії» – партію, яка навіть не претендувала на те, щоб пройти у парламент і про існування якої я, людина яка цікавиться політикою, дізнався за кілька тижнів до виборів. На інші партії розкидали по 10-15 голосів.

Підрахунок закінчили, копію протоколу я отримав, у туалет у зловісної нічної тиші (а була приблизно година ночі) сховався. І ось я вже возз'єднався із хлопцями.

У машині всі голодні. Зупиняємося біля магазину, який знаходиться навпроти колишньої резиденції Грізного царя. Але там такий запах, що бажання їсти зникає. В результаті гальмуємо у сусідньому місті, у нічному магазині. Купуємо ковбасу, ламаємо на всіх.

Слава, який спостерігав у лікарні, розповідає, як його не пустили на «виїзд» голосування по палатах, через те, що у нього не було халата та змінного взуття. Звідки, щоправда, вони з'явилися у інших – загадка.

Приблизно о четвертій ранку приїжджаємо в обком. Там уже п'ють гірку – Руслан, разом зі своєю командою. Він балотувався на довиборах в обласну Законодавчу палату і не пройшов.

Перекидуємося парою фраз, п'ю стопарик, розумію, що компанія не відповідає моєму збуджено-сонному настрою.

Іду, сам не знаючи куди. Адже в гуртожиток пускають тільки з 6 ранку, тобто у мене ще дві години.

Знаходжу швидко харч, замовляю колу та засинаю за столом.

Глава друга. Хто, якщо не я?

Ранок після такого дня, що переходить у ніч, обіцяв не наста-ти. Тобто йти зранку до універу, погодьтеся, було б нелогічно: повинен же студент мати право на «проспав».

Але будильник спрацював о дев'ятій і до пів на одинадцятій я вже був на другій парі. Була у нас така, на якій ми обговорювали вплив ЗМІ на мізки. Мені дозволили на проекторі показати відео вчорашніх виборів і я розповів однокласникам про те, що було. З додатком, як то кажуть, наочного матеріалу.

– Яааааак цікаво, – протягнула викладачка. – *І що збираєшся далі робити?*

– *Не знаю*, – чесно відповів я. – *Документи відніс комуністам, а що вони далі робитимуть – поки не в курсі. Сьогодні повинен до них іти за грошима.*

Але «сьогодні» сходити не вийшло, як і на наступний день. Ілля, через якого я все і дізнавався, постійно повторював «завтра». А я всі ці пару днів просто не міг прийти в себе. Тому що в голові те, що я побачив, не вкладалося.

І ось у вівторок увечері я був у звичній позиції в своїй кімнаті у гуртожитку.

Общага... Легендарне студентське місце. Я живу в гуртожитку під «щасливим» номером шість, у кімнаті на дев'ятому поверсі. На стелі сліди «колишньої величі» – розводи. Колись дах протікав, але до нашого приїзду його вже полагодили. Про те, що у дощову пору на голови крапало, ми знали тільки від корифеїв общаги. Шпалери місцями здулися. Коменда у наказовому порядку хотіла змусити нас переклеїти нові шпалери, звісно, за свій рахунок, але ми знайшли більш дешевий варіант – заклеїли найпроблемніші місця плакатами. Тому тепер місцями на нас

дивилися герої комп'ютерних ігор, місцями – голі дівчата, а місцями – футбольні бутси. На дверях висів зроблений мною самим календар на минулий рік з Дмитром Домані, Дмитром Буликіним, Олександром Харитоновим (цих трьох об'єднує «Динамо», а я вболіваю за «біло-блакитних») та Наомі Кемпбелл (думаю, не варто пояснювати чому). Біля входу дві складені парти, які заміняють обідній стіл. Над ними пара полиць, на старій підлозі, з облупленою фарбою, два килимки. Вони вічно брудні, тому що після навчання прибирати зазвичай лінь, й до миття підлоги та вибивання килимів справа доходить добре, якщо раз на місяць. Праворуч біля входу збита, мабуть, попередніми поколіннями, саморобна шафа, далі біля стіни два ліжка. У першого, того, що прямо навпроти дверей, висить Нінка – гітара мого тезки, Серьogi Бубнова, який вирішив навчитися на ній грати. Далі ліжко Вані Пеліканова, нашого самого розпусного сусіда, який при вході в кімнату зазвичай вигукує: *«Давайте трахатись!»*. Біля вікна, під підвіконням, на якому розкладені мої папери, аптечка та інші дрібниці, біля єдиної у кімнаті невеличкої батареї знаходиться воно: моє ліжко.

Моя улюблена позиція в общазі – це лежачи пузом на ліжку, іноді з подушкою під тим самим пузом, перед включеним ноутбуком та з мишкою у руці.

Отже, це був би нічим не примітний вечір у гуртожитку, якби не передісторія – якби не вибори. Але передісторія була, хоча зовні, мабуть, нічого не видавало того, що творилося у душі – кімната жила звичайним життям, і навіть я був у ній у звичайному положенні.

Мобільний інтернет, яким я користуюся, вечорами працював зовсім на тихохідних швидкостях. Спочатку, як нехай і не дуже вдалий, але все-таки у минулому програміст, я нарікав на маленьку пропускну здатність мобільної «соти» у цьому районі з концентрованим проживанням студентів, але, так як з роками

ситуація не змінювалася, почав підозрювати, що, можливо, універ встановлював якісь «глушилки», щоб більше студентів користувалося провідним інтернетом від універ-провайдеру. Так чи інакше, швидкість ходіння у Глобальній мережі була тихохідною. Але навіть на ній в соцмережі «Вконтакті» я знайшов зустріч, на якій якраз і збиралися ті, кого обурили вибори.

Обговорення торкнулося можливої вуличної акції. Кілька людей пропонувало вийти на пікет. Потрібні були три організатори. Два вже знайшлися. Але інші коментатори, хоч і гаряче підтримували ідею, за старою російською традицією самі «світитися» не хотіли.

– *Я був на виборах?* – подумав я.

– *Був.*

– *Я обурений?*

– *Ще б пак обурений.*

– *Тоді чому цим третім не можу бути я?*

Не зумівши відповісти собі на останнє запитання, я написав, що готовий бути третім. Домовилися зустрітися зранку наступного дня у міській адміністрації або, як її називали на противагу «Білому дому» (де розташовувалася адміністрація обласна), у «Помаранчевого будинку».

Ранок, я стою у адміністрації. Нікого немає, крім якогось скоріше осіннього, ніж зимового, пронизливого вітру. Чекаю. Раптом підходить високий мужичок з довгим, забраним в хвіст волоссям і стає недалеко.

– *Теж заявник?* – проноситься в голові. Але запитати не наважуюсь. Так ми і стоїмо в різних кутах одного майданчика.

Із запізненням хвилин на п'ять підходить та, яку я все-таки, зіставивши спогади про аватарку та обличчя, впізнав: Жанна Восточна.

– *Привіт, Єс,* – звернулася вона, як здалося, до мужичка, але до чого тут «Yes» мені було рішуче незрозуміло.

– *Добрий ранок. Жанно?* – підійшовши до них, похмуро-ранково запитав я.

– *Так. А ти?..*

– *Сергій.*

Тут до нас підійшла ще одна дівчина, що стояла неподалік.

– *Це ти, Ярина?* – звернулася до неї Жанна.

Отримавши ствердну відповідь, всі ми рушили у продуктивний магазин неподалік, в якому заповнили документи, необхідні для того, щоб подати заяву на пікет. Основним заявником стала Жанна, я – відповідальним за медицину, Єс (з'ясувалося, що це скорочення від імені «Єфстахій») був призначений відповідати за безпеку. Ярині «ролей» не дісталася й вона просто поставила свій підпис як член ініціативної групи.

Цим же невеличким натовпом (два хлопчики – дві дівчинки) ми увійшли до «Помаранчевого будинку».

– *Здрастуйте, ми прийшли, щоб подати повідомлення про проведення пікету,* – офіційно звернулася Жанна до охоронців. Ті незворушно надали їй внутрішній номер телефону. Вона зателефонувала до відділу, який займався прийомом повідомлень, але пустити погодилися тільки її одну. Ми залишилися внизу, дещо нервово, чекати.

Я відчував себе незрозуміло. З одного боку, зранку мозок працював явно не на 100 відсотків, з іншого, як завжди буває в Росії, особливо після того, що я побачив на виборах, було відчуття наближення всеосяжного анального отвору. Ну і поруч з незнайомими людьми відчував себе не найзручнішим чином.

Хвилини через 10 Жанна повернулася.

– *Повідомлення віддала, взяли мої контакти, обіцяли зателефонувати,* – сказала вона, – *підемо ще у «Білий дім», там губернатор-комуніст. Опозиція ж... може бути, вони дозволять, якщо ці заборонять збиратися...*

«Білий дім» розташовувався приблизно у кілометрі від «По-

маранчевого». Рушили пішки. По дорозі, у загальних рисах, переказав історію свого спостереження за «виборами».

– Ви бачили того, хто організував зустріч? Там два основних організатори. Один – взагалі якийсь мутний тип – чи то нацист, чи то анархіст. Я пробувала йому написати, але він не відповідає. А другий – Володя Петров... Я думала, він з нами буде заявником, але виявилось, що він ще у школі вчиться. 16 років, а такий активний... – «поливала» нас інформацією Жанна.

І в «Білому домі» далі прохідної пустили лише Жанну. Єс пішов курити на вулицю, а ми з Яриною залишилися удвох.

– Будемо знайомі? – почав я спробу розмови, – *Сергій, навчаюся в «політеху» на журналіста.*

– Ярина, я рік тому закінчила універ. *Учителька математики за освітою.*

– *Ого, – невпевнено протягнув я.*

Тут нашу компанію розбавила Жанна. Заяву прийняли. Ми розійшлися.

* * *

Вечір, знову в общазі, знову лежу у звичній позі та намагаюся моніторити зустріч «ВКонтакті», в якій збирається все більше народу. Щоправда, тихохідний інтернет мені у цьому явно не допомагає. Якщо раптом мій безсмертний рукопис (ну тут відсилення до Булгакова й «Майстра та Маргариту» – сподіваюся, ти, мій читачу, це зрозумів) переживе епоху «ВКонтакті», напевно, для молоді майбутнього варто сказати, що «Вконтакті» – це така соціальна мережа давнини, яка існувала в доісторичній глобальній обчислювальній системі Інтернет, в якій ваші предки спілкувалися, зазвичай, за допомогою текстових повідомлень. Хоча значна частина юзернеймів збиралася там просто для того, щоб безкоштовно послухати музику та поділитися слізними філософськими статусами.

Цього разу нас відвідав Ваня Пеліканів (а він часто ввечері був зайнятий «позанавчальними справами»), у кутку Серьога (не той, який я, а той, що сусід, зрозуміло) пілікав на Нінці. Обурення, об'єднане з нерозумінням, продовжувало клекотіти чи то в грудях, чи то в мозку. Тому «весела» історія про вибори, які не йшли у мене з голови, була переказана й Вані з Серьогою.

Якщо на тезку моя розповідь особливого враження не справила, то Ваня був більше стурбований.

– *Та якесь свавілля твориться, Серього,* – сказав він.

Утім, придивившись до обличчя «начальника» «дільниці», яка розташовувалася в колишньому піонертаборі, Серьога раптом вигукнув:

– *Та це ж Валера Мишов! Він з мого міста.*

«ВКонтакте» група продовжувала жити своїм життям. Вірніше не група, а зустріч. Модерацію там на себе взяв Льоха Молотов – якийсь хлопець, який в загальному чаті адміністраторів зустрічі, а ми його створили, щоб простіше було координувати дії, представився дизайнером і мотивував свою участь тим, що *«Все дістало. У мене сім'я, дитина – я повинен витратити час на них, але зараз вони розуміють»*.

Принцип модерації я не розумів. Тобто я не розумів, навіщо модерувати у принципі – адже завжди ж можна людям щось пояснити. Але виявилось, що багато хто з людей, а, може бути й ботів, приходили на зустріч зовсім не для того, щоб висловити свою думку. Або тролінг, або сміття.

Дні перетворилися на напівсон, але я все ж спробую їх описати.

* * *

Як не дивно, пікет міська влада нам дозволила.

У середу я зайшов в аудиторію, в якій займалася група четвертокурсників під керівництвом завідувача кафедрою. З завідувачою, Іриною Олександрівною з подвійним прізвищем Силова-

Сидорова, у мене, як мені здавалося, були збудовані максимально дружні стосунки, наскільки це було можливо в форматі бос-викладач – студент. Ірина Олександрівна – жінка, вік якої переступив за піввіковий рубіж якраз у той рік, коли ми вступили до університету: «*Ви квітнете як квіти, хоч в душі вам 25*» – був у нас такий пілотний рядок вірша до ювілею, який ми з моєю однокласницею Настею писали тоді на математиці... Втім, головне в Ірині Олександрівні було все-таки не у досвіді або віці, а в характері. Вона була досить запальною та авторитарною, але при цьому відходячою та навіть розуміючою. За її плечима було кілька десятків років на телебаченні, у тому числі і керівництво обласним каналом, так що акцент в освіті у нас робився на практику. Звичайно, у першу чергу, телевізійну.

З початку другого курсу нас «кинули» на телебачення, сказавши, що ми до кінця тижня повинні зробити програму. Як? Як хочемо. Як ми тоді ледве випливали, це окрема історія, у нас же розповідь зовсім інша...

Отже, я зайшов в аудиторію, де у Ірини Олександрівни щойно закінчилася пара з її нелюбимим четвертим курсом – склад його був нечисленним, а от нелюбов – взаємною.

– *Саня, ну що, йдеш на пікет в суботу? Ти ж бачив вибори. Треба...* – звернувся я до одного з небагатьох місцевих хлопців, а їх у тій групі було всього двох.

Саню можна було назвати «людиною вогню» – він швидко спалахував і не любив несправедливість. Утім, за планом, в моєму оповіданні він не зіграє значної ролі. Ось і цього разу Саня відповів, що було свавілля, і він, звичайно, прийде. Але фанатизму в його голосі не звучало. А ось його однокласниця Ліза, що чула нашу розмову, поспішила ретируватися подалі від небажаних.

– *А ви, Ірино Олександрівно, прийдете? Треба ж міняти країну, такого ставлення до своїх громадян бути не повинно,* – звернувся я до завідувачої.

– *Та ви недалеко від нашого будинку будете. Ми тут поспілкувалися з директором філії державної телерадіокомпанії Олексієм Михайловичем та прийшли до думки, що молоді ви ще, гарчі. Ну, може, вам це і потрібно... А ми у вікно подивимося, – обережно відповіла вона.*

* * *

У гуртожитку Ваня продовжував думати: чи варто йому йти на пікет. Ваня – людина, яка часто кудись думала зірватися, але не часто наважувалася. Якось він відправився зі мною у літературне кафе, в якому ми читали свої вірші, і його так надихнула атмосфера, що він, який теж іноді писав, вирішив на наступних зборах обов'язково прочитати. Але... так і не зібрався.

Тим часом в інтернеті скипали неабиякі пристрасті.

У чаті адмінів, створеному «вконтактіку», ми перекидалися інформацією, яка ставала все цікавішою. На одному з міських сайтів-чатів (я думав, що на той час вони вже застаріли, але, виявляється, хтось угорав по «старій школі») активно обговорювали світлини Жанни, яка пару років тому їздила в США. Фотографії супроводжувалися історією про те, що всіх нас, організаторів пікету, оплачує Держдеп. Була й сума гонорарів – як писали, нам платили по 60 тисяч рублів на день.

– *Було б непогано, – подумав я. – Якби мені за мої переконання це й платили. Тільки де ж ці меценати?..*

Вечорами ми збиралися у редакції місцевого опозиційного сайту з «креативною» назвою «Опитування прямо у ніс». На перші збори ми прийшли удвох з Жанною. Вирішили, що потрібно придумати слогани до пікету. Але у мене не складалося нічого креативніше: «Сьогодні вибори продав, а завтра Батьківщину здав». А поруч засідали якісь незрозумілі мужички. «*Клуб політичних аналітиків*», – пояснила мені Жанна.

– *Такий у нас є?* – здивовано запитав я.

– Так, збираються щотижня, розмовляють і викладають на «Ютубі» свої бесіди, – відповіла Жанна.

Серед мужичків був один, якого я знав – він викладав у нас у вищій школі управління у момент однієї з найтемніших сторінок моєї біографії.

Про темну сторінку

На першому курсі я був наївний (хоча хто сказав, що зараз все інакше?) та намагався бути активним в університетському самоврядуванні. Хотів балотуватися у старости групи і навіть у перший навчальний день пропонував одногрупникам вибори. Але тоді варіант з демократією не пройшов – ніхто одне одного не знав, і вибори не відбулися. Старостою в результаті став хлопець, який прийшов в деканат і збрехав: *«Мене обрали старостою»*.

Ну а я тоді ж записався у старости курсу. Що це таке та що я повинен був робити – було не особливо зрозуміло, проте я зібрав телефони (номери, а не апарати) у всіх старост потоку і навіть кілька разів ходив на засідання студради університету. Старостою факультету в нас був Серьога на прізвище Аракаян. Серьога був активним хлопцем. Колись (а він навчався на курс старше за нас) намагався вступити на журналіста, але не пройшов за балами та відправився на піарника – спеціальність, яка тільки-но відкрилася у нашому ВНЗ. Але енергію Серьозі кудись потрібно було подіти. Тому він читав, м'яко кажучи, не найбільш якісний реп, був старостою факультету і вступив у рух «НАШ», в якому став не останньою персоною. Але... рух закрили, і ось одним зимовим вечором Серьога постукав до мене в кімнату у общазі (а ми жили в одному гуртожитку), став у дверях:

– Привіт, Серього.

– Привіт.

– Які плани на вихідні?

– Та, в принципі, ніяких, – відповідаю я. – Додому хотів згаяти, як зазвичай.

– Тут така тема. Коротше, мутиться новий молодіжний рух. Все нове – ані цілей, ані завдань. Все можна написати самим. У вихідні з'їзд у Московській області. Поїдеш?

Трохи подумавши, я вирішив: а чому б і ні?

Щоправда, на ділі все було інакше. Нас привезли на підмосковну турбазу, на якій до того моменту вже відпочивали хокеїсти ХК МВД, того самого, якому незабаром судилося програти у фіналі Кубка Гагаріна та змінити назву на ОХК «Динамо-Москва». Перед нами виступали кремлівські політологи й там мені запам'яталися дві речі. Один зі спікерів проговорився, що все вже вирішено, і рух буде називатися «Сталь». І саме там, здається, з вуст такого собі пана Матвейчева, я вперше почув байку про те, що «українців не існує, а українську мову придумали в Австро-Угорській імперії на початку ХХ століття».

Загалом, що таке «Сталь», стало зрозуміло ще там, у Московській області. І було б логічно відразу після поїздки більше ніколи туди не повертатися. Але я протримався у русі до травня.

До речі, незважаючи на наші «мозкові штурми», в ході яких ми пропонували варіанти назви нашого «нового руху, де все залежить лише від нас», незабаром він офіційно став зватися... «Сталь».

Йти мені не хотілося через людей. Компанія була цілком нормальна та весела. І засмучувати їх відходом не хотілося. Моральний тупик розрішив головний «сталевар» області Діма Пузіков. Йому не сподобалася моя аватарка «ВКонтакте», на якій був зображений «тандем» («тандемом» у Росії називають не ровер, а Дмитра Медведєва (він зараз президент) та Володимира Путіна (цей – прем'єр-міністр)). Вірніше, швидше за все, йому не сподобалися не стільки тандемні лики, скільки підпис під ними. Мені, під загрозою вигнання з руху, порадили змінити головну фотографію. А я... Ну а навіщо мені було виконувати наказ?..

До речі, через кілька місяців, патріот Росії Сергій Аракаян, який палко любив Володимира Путіна, переїхав... у Лос-Анджелес. Виявилося, він з батьками 12 років чекав на «грін карту». Ще через пару років, уже в США, Серьога підтримає рух «За чесні вибори». Мабуть, його погляди залежали від того, по який він бік Тихого океану...

Утім, цей відступ я затіяв зовсім не заради Аракаяна, Путіна або Пузікова.

Найбільш, мабуть, корисним епізодом цієї темної сторінки були курси. Тим, хто пройшов би штук 15 з них, «загрожувала» безкоштовна друга вища освіта у вищій школі управління. Правда для того, щоб курси відвідувати, потрібно було залишитися в русі.

На двох курсах з трьох, на які я ходив, було сумно. Місцями нестерпно сумно. Але політологію у нас вів Валентин Ілліч Єрофеев, дійсний професор, чоловік років 45-50, якому насправді було цікаво викладати і з яким було цікаво посперечатися та поміркувати. Хоча, мабуть, цікаво було, в основному, мені, тому що більшість членів «Сталі» сиділи з тими ж сумними «щами».

На жаль, курс у Валентина Ілліча я так і не закінчив. Якраз перед заліком Пузіков вигнав мене з руху. І це, мабуть, єдине, про що я в цій історії шкодую.

* * *

Як здогадався читач, наступного разу історія звела мене та Валентина Ілліча у редакції «Опитування прямо у ніс», де він з колегами записував передачу як політолог.

Одним з його колег у цієї «програмі» був такий собі Геннадій Жарений: товстий невисокий чоловік, від якого віяло несвіжістю та ще чимось більш неприємним.

– *Ну що ви тут робите?* – з пафосом запитав він нас. – *Справа безнадійна, дітки,* – промовив «експерт», довідавшись що до чого.

- *Та ви ж навіть 50 людей не зберете*, – пророкував політолог.
- *А хто це?* – запитав я Жанну.
- *Геннадій Жарений з порталу «Опитування прямо у ніс». Ти його не знаєш? У них же кілька тисяч переглядів на тиждень!*
- пояснила Восточна.

* * *

Дні продовжували крутитися як у калейдоскопі. Зранку на навчання, потім – то в «Опитуванні прямо у ніс», то у гуртожитку перед ноутбуком. Здавалося б, нічого складного, але емоцій йшло багато.

Десь в середу зателефонував Іван та сказав, що можу приходити за грошима. За моїми підрахунками мені мали сплатити цілу тисячу рублів!

І ось я в обкомі Комуністичної партії. Обстановка епохи застою – поліровані світлі лаковані столи, просторі кабінети, в яких відчувається дух чи то смерті, чи то просто затхлості. Після невеликого очікування заходжу в кабінет одного з неголовних секретарів обкому.

Довгий кабінет, який заповнює не менше довгий стіл, у самому кінці якого, під портретами Леніна та Зюганова, сидить товстенький старичок років 70-ти. Стіл візуально подовжує простір, і здається, що між нами не 7 метрів, а 70 кілометрів.

До початку столу йду, уявляючи, ніби я «людина та пароплав», як говорилося в одній дитячій казці.

- *Доброго дня. Я за грошиками за спостереження...*
- *А деєе спостерігав?* – розмірено починає досвідчений «комуніст».
- *У Костянтиніві спостерігали, там був просто жах якийсь. Ілля знає, я йому матеріали скинув. Може, він вам розповідав...*
- емоційно починаю я.
- *Бачу, працював*, – не поспішаючи простягнув «комуніст»,

слідом за тим простягнувши мені і гроші. На тому його інтерес до мене закінчився.

* * *

Число учасників зустрічі «ВКонтакте» росло та дуже швидко переважило за тисячу.

Увечері в редакції «Опитування прямо у ніс» ми розробляли план пікету. Проблема була в тому, що ніхто раніше подібні заходи не організовував. Тому серед нас з'явився досвідчений артист Василь. Голосом, чи то прокуреним, чи то посадженим, але від того не менш гучним і поставленим, він намагався нас чи то надихнути, чи то вилити свої емоції від цих «виборів»:

– Ну це ж беззаконня! До чого дійшли! Треба, треба збирати народ!

Його ідею підхоплювали інші. У натовпі стало прибувати. З'явився Леха Молотов, якого я нарешті побачив «у реалі». Це був невисокий хлопець років 28, який візуально не виділявся з натовпу, підтягнутий та з палаючими очима. Леха прийшов не один, разом з ним до редакції увійшов дивний чоловік, приблизно одного з ним віку, але з довгим волоссям, у капелюсі і з борідкою, як у радянській екранізації «Трьох мушкетерів» у Атоса. Мабуть, хлопець хотів домогтися схожого ефекту.

– Привіт, – привітався Молотов. – Це мій друг Леонід Расторгуєв, – відрекомендував він свого друга.

– Здрастуйте, – трохи підстрибуючи і швидко вимовляючи слова почав «Атос», – я – Леонід. Те, що твориться, звичайно, погано. Не по-християнськи це. Ось тому я і подумав: треба щось робити.

Ми сиділи і вигадували слогани для плакатів. Тут було обігрування головного «чарівника», він же голова російського виборчому Чуров: «чаклуй, Чуров, чаклуй, дід! В твоїх цифрах правди нема», про місцевого «чарівника»: «Комасовський – покайся»; «Злодій повинен сидіти у в'язниці», «Ми вас не обирали» та інші

такі ж прості, але зрозумілі гасла (хіба що Комасовський був не надто відомий рядовим громадянам).

– *Узагалі у мене мало часу*, – сказав Льоха Молотов. – *Маленька дитина. Але зараз приділяю час адмініструванню зустрічі. Дружина розуміє.*

– *Плакати я можу роздрукувати*, – зголосився «Атос».

Так як мене призначили відповідальним за медицину і правовий захист, я повинен був знайти медиків та юристів. Першим з'явився знайомий Єфстахія Леонід, відрекорендував себе: Мокриця.

Мокриця постав в образі рокера-неформала років 30-40 в кокусі та зі стійким запахом низькосортного тютюну.

– *Привіт*, – насторожено сказав я.

– *Привіт*, – відповів Мокриця.

– *Зможеш бути медиком?*

– *Ну, типу, це... досвід є. Щоправда, у мене зараз проблеми з законом невеличкі, але взагалі я за рух. Прийду.*

І після короткого і не зовсім зрозумілого не тільки для читачів, а й для автора діалогу, Мокриця, залишивши свій телефон, пішов в зимову імлу.

За Мокрицею приходили й інші люди. Повненька тридцятирічна юристка Мілада, яка пообіцяла переглянути закон про мітинги та допомогти під час пікету, молодий лікар Петро, який теж обіцяв допомогти на акції. Загалом, люди приходили.

Приходили і інші, перелякані. Говорили про те, що мітингувати нам не дозволять і що на роботі їх уже відмовляли. Але вони поки за.

* * *

А в цей час не так уже далеко від нас, на одній з центральних вулиць, біля міської адміністрації (той самий «Помаранчевий будинок») засідав штаб «Єдиної Росії», на порядку денному якого було тільки одне питання: що ж, власне, з нами робити?

Серед засідателів був і молодий єдинорос, мій колишній однокласник Захар Петренко.

Захар, хоч і був трохи бунтарем і навіть носив сережку в одному вусі, вже в 18 років пішов за прикладом батьків та вступив у правильну партію.

– Яке мені діло до політики, Серього? – пояснював він, *– Це бізнес, зв'язки...*

Зараз же Захар обріс деякими зв'язками та хотів конвертувати їх у міцну валюту.

Під час виборів він був номінальним організатором КВК, коли «веселі та кмітливі» млядоєдинороси, під виглядом зустрічей клубу веселих та кмітливих, зганяли студентів на «ігри», які перетворилися в голосування за потрібну партію.

Це, звичайно, стало значним внеском у капіталізацію успіхів Захара, але наш «білострічковий рух», у разі його успіху, міг не тільки призвести до перегляду результатів виборів, а й перетворити перспективного Захара на безперспективного ЗК.

Допустити цього Захар, звичайно, не міг. Та й його старшим товаришам подібна перспектива не дуже «посміхалася».

Обговорення йшло напружено. Але рішення прийшло саме з того кута, в якому сидів мій старий друг.

– Раз проявляють активність вони в соцмережах, то і працювати потрібно з ними там. Поширимо чутки, буде добре, якщо знайдемо реальну прив'язку до США. Може бути там хтось побував...

За вікном була ніч...

* * *

– Ось же дурні! Й не ховаються навіть, – переможно сказав своєму комп'ютерові Захар.

Справа рухалася до ранку, та довгі пошуки нарешті увінчалися успіхом. На сторінці Жанни Восточної він знайшов навіть

більше, ніж хотів: світлину Жанни в оточенні американських поліцейських.

Методички були розіслані. Для створення правдоподібності «образу ворога» було вирішено запустити в інтернеті чутку, що за день Держдеп США платить кожному з організаторів ті самі 60 тисяч. Для вагомості ж слід було додати, що на пікеті роздаватимуть гроші та наркотики.

* * *

Наближався день пікету. А я після пар наближався до свого гуртожитку.

Щоб потрапити всередину, потрібно було минути невеличкий «блокпост», на якому сиділа чергова, та показати пропуск. І ось, коли я вже тримався за ручку дверей, щоб відчинити їх і потопати на дев'ятий поверх, мою увагу привернуло дивне оголошення.

«В суботу та неділю очікується санітарна обробка гуртожитку від комах. Студенти зобов'язані покинути приміщення», – закликав папірець на дверях.

* * *

Свого першого таргана в гуртожитку я побачив саме у цій обшарпаній, в якій жив зараз, коли, ще живучи в іншому гуртожитку, прийшов сюди на так зване «відпрацювання» (такий собі аналог панщини для іногородніх студентів). І, у принципі, нехай і не в фантастичних кількостях, таргани зустрічалися і потім, при цьому, якщо ми іноді і купували пастки або дихлофос, то централізовано, та ще й у розпал навчального року, напередодні залікового тижня, ніхто заради тарганів, звичайно, з гуртожитку не виселяв та нічого не обробляв.

Тому хто тут був «тарганом», загалом, було зрозуміло всім, хто міг скласти 2+2.

– *Чи бачили оголошення? Думаєте, правда будуть тарганів труїти?* – запитав я сусідів по кімнаті.

– Ну да... Схоже, треба все-таки завтра йти, – майже з упевненістю відповів Ваня.

Незважаючи на попередження, ми вирішили ризикнути і переночувати в гуртожитку, а вже вранці відправитися в «Опитування прямо у ніс». А ось Серьога Бубнов поїхав додому.

Вечір пройшов в обговоренні того, куди котиться країна і що потрібно робити. Ваня Пеліканів, незважаючи на свою звичку рішуче зіскакувати в останній момент, цього разу вирішив таки взяти участь у пікеті.

Мій же настрій був украй нервовим. Враховуючи обставини, я розумів, що завтра статися може все що завгодно.

– А які шанси, що завтра ввечері я все ще буду на свободі? – подумав я.

Але, на щастя, молодість хоч і знає страх, впевнена в необхідності сну. Тому через 1-2 години зовсім не еротичних переворотів у ліжку мені вдалося заснути...

Глава третя. День неможливого

Прокинулися ми з Ванею досить для себе рано – годині о восьмій ранку. Зібрали сумки, з якими зазвичай їздили додому (я складав речі в спортивну чорно-червону сумку середніх розмірів, а Ваня – у заплічний рюкзак), так як після пікету, як кажуть, «на всякий», повертатися в общагу не планували. А ось свій ноутбук, який я зазвичай возив додому, цього разу вирішив не брати: тягати додаткову сумку кілограмів на 3 не дуже хотілося, розбити ноут, у принципі, на пікеті було більш-менш реально. І хоч він у мене був застарілим ще до покупки (у ньому не було навіть веб-камери), а інтернет в общазі працював, нагадаю читачеві, ну дуууже тихохідно, втрачати засіб зв'язку зі світом (ну і допомоги в навчанні) не хотілося.

І ось ми з Ванею йдемо по хрусткому снігу до найближчої від гуртожитку зупинки. Рідкісний випадок – зазвичай ходити доводиться приблизно за кілометр на наступний зупинковий пункт: біля общаги проходить всього пара автобусів, з якими зазвичай не по дорозі. Був раніше тролейбус, який, утім, ходив настільки «часто», що я, здається, так жодного разу на ньому і не проїхав, але з рік тому його скасували. А ось сьогодні був той самий рідкісний випадок, коли доїхати ми могли безпосередньо від общаги.

Був ранішній (особливо для вихідного) ранок, до мітингу залишалося години чотири, і шлях наш, звичайно, лежав не на площу, а до редакції «Опитування прямо у ніс» – до штабу акції.

Там уже зібрався наш актив.

– *Це Ваня, мій сусід*, – представив я Пеліканова.

– *Привіт, Ваню*, – відгукнулася Жанна.

– *Чи не хочеш з нами, в охорону? Сьогодні, напевно, будуть провокації. Нам потрібні хлопці, які б за всім дивилися*, – відразу пішов на Ваню «в атаку» Єс, який повинен був на пікеті відповідати за безпеку.

Я був упевнений, що Ваня, який в останній момент взагалі зважився на участь у пікеті, «зіскочить» з пропозиції Єса, але він несподівано погодився, отримав від Єфстахія бейджик охоронця мітингу, і вони поїхали на місце. Ми ж разом з Жанною залишилися готувати плакати, які не встигли зробити напередодні.

Проблема була в тому, що Расторгуєв, у якого була можливість друку, зміг роздрукувати плакати тільки на форматі А3, а нам був потрібен А2. Тому ми клеїли дві частини плаката А3 на лист А2, а потім праскою через газети покривали його зверху захисною плівкою. Процес був нешвидким, а тому напередодні мітингу його закінчити ми не встигли, так що доводити справу до кінця треба було буквально за кілька годин до головної події того періоду мого життя.

І ось плакати були підготовлені, речі зібрані, за нами вже приїхав водій-волонтер Микита (чоловік років 35-ти), який повинен був підкинути нас до мітингу, як раптом у мене задзвонив телефон...

«Слон?» – подумав я, згадавши знамениту казку.

– *Доброго дня*, – відповів на мої думи трохи знайомий голос з виразним грузинським акцентом. – *Сергію, це Звіад Малхазович...*

* * *

Звіад Малхазович Даніелідзе був начальником студентського містечка нашого універу. Бачив я його разів десять, а чув разів три. Щоправда, це були три яскраві рази.

Уперше великої честі спостерігати за Звіадам Малхазовичем я удостоївся 31 серпня, за день до початку навчання в університеті. Мій факультет заселяли в цей самий останній день. І, незважаючи на те, що факультет наш був маленький, черга на заселення була великою. З'ясувалося, що, крім нас, у ній стояли всі студенти-контрактники університету (хоча ж й я тоді теж вступив лише на контракт) – їх не заселяли, поки не заселять всіх бюджетників. Як виявилось, місць не вистачало (або адміністрація студмістечка не хотіла їх шукати), тому тих, хто жив ближче 50-ти кілометрів, відсівали відразу. Так під роздачу потрапила моя одногрупниця, якій потім довелося півроку кожен день їздити ті самі 50 кілометрів двічі в день (туди і назад).

Утім, і тим, хто жив далі тих самих 50 кілометрів, місце в гуртожитку теж діставалося насилу. Нас – контрактників і зовсім заселяли вже пізно ввечері (до того часу черга зменшилася, адже багато хто втратив надію). Черга, втім, стояла не до кабінету Звіада Малхазовича, а в сусідні двері – до його заступників. Але втомлені або занадто «понткові» батьки з дітьми іноді прямували качати права відразу до директора студмістечка. Вочевидь, так було з дівчиною та її батьками, які раптом вивалилися з кабінету

Даніелідзе в чергу. За ними вийшов і сам керівник.

– Мамою клянусь, ось мамою клянусь, при всіх, всі свідки, – гримів Малхазович, *– ноги твоєї не буде в гуртожитку. Ніколи! У людини може бути сотня татусів, але мама, мама – одна! Мамою клянусь!*

Я не знаю, що сказали або зробили батьки дівчинки або вона сама на аудієнції у Звіада Малхазовича, але я чомусь подумав у цей момент про інше: якої ж він думки про свою маму, якщо припускає (причому при «всіх свідках»), що у нього може бути сто татусів?..

Тоді мене заселили в «елітну» кімнату на «елітному» четвертому поверсі того ж гуртожитку, в якому розташовувалася дирекція студмістечка і жив сам Звіад. Елітність полягала в тому, що на поверсі було два холодильники загального користування, телевізор і бонус – «бабуся-телевізор», як влучно назвав її один з моїх одногрупників-китайців. По суті, це була додаткова вахтерка, яка більшу частину часу дивилася телевізор (щоправда, футбол вона нам подивитися все-таки давала), а о 12 годині ночі закривала поверх (так що веселе студентське життя, яка вирувало на сусідніх поверхах після півночі, у нас завмирало). Головне в «елітному» поверсі було в ціні – 15 тисяч рублів за півроку, при тому, що на звичайному поверсі, де було більше свобод, але не було загального холодильника, жити коштувало 3-4 тисячі в семестр.

На загальних зборах в общазі, приблизно в середині вересня, я і побачив Звіада вдруге. Він виступав як актор жанру стендап та розповідав нам як він виселяв студентів і дівчинку, яка, в пошуках кохання, вночі (а офіційно вхід у гуртожиток ночами був закритий) залазила в общаги до хлопчиків і, о жаж! Не завжди до одних і тих самих (не пам'ятаю, правда, чи розповідав Звіад, як він відстежував, з ким лягала в ліжко молода дама...).

Третій раз я зіткнувся з Звіадом Малхазовичем через півроку життя в общазі. Так як ми, першокурсники, ще не працювали, а

батькам заплатити відразу 15 тисяч за весь семестр було складно, ми пішли до Звіада з проханням про розстрочення платежу, щоб платити не відразу за півроку, а по місяцях. Першим пішов наш сусід Ваня і йому дозволили. Приблизно через пару годин за Ванею (тоді Вань у нашій кімнаті було двоє) вирушили я та Ваня Пеліканов. Але Звіад спочатку спробував мені довести, що в заяві я неправильно написав його ПІБ (почерк у мене і правда наближався до кращих «лікарських» зразків, але заяву я все-таки виписував більш-менш акуратно, а тому претензії були, на мій погляд, необґрунтовані) і сказав: *«Слухай, навіщо по місяцях? Ми вас краще переселимо»*. Так ми з Ванею розлучилися з іншим Ванею (на сусідів-тезок мені щастило) і разом переселилися в інший гуртожиток.

Так ось, чи варто писати, що Звіад Малхазович навряд чи знав, як мене звати, ні разу не був у моїй кімнаті і вже точно не був нам, студентам, як батько рідний. Тому, відповідно, ані його номеру у мене, ані мого номеру у нього не повинно було бути...

* * *

І, тим не менше, мені телефонував Звіад Малхазович. Власною персоною...

– *Доброго дня. Сергію, це Звіад Малхазович, я зараз у тебе в гуртожитку, а ти де?* – як старому приятелю говорив Звіад.

– *Доброго дня, Звіаде Малхазовичу, та я зараз не в гуртожитку.*

– *А де ти?*

– *Збираюся додому їхати, до понеділка мене в гуртожитку не буде.*

– *Сумно, да. Ну, тоді як приїдеш, зайди до мене, добре?*

– *Постараюся, до побачення.*

Розмова була дивною і навряд чи віщувала мені щось хороше. Ось тільки що, і до якої міри погане?..

Микита на нас чекав, уже пора було їхати, але Жанна вирішила в останній раз зайти в зустріч і написати, що ми на всіх чекаємо.

Однак виявилось, що на стіні в групі вже вилучені всі записи адміністраторів, та й більшість з нас з адміністраторів теж видалили, більше того, число учасників акції, яка напередодні перевалила за тисячу, активно знижується.

– *Напевно, вони з мого ноута зайшли, видаляй мене з адмінів!*
– крикнув я Жанні.

Щоправда, поки вона встигла це зробити, число учасників скоротилося ще людей на 100 – працювали швидко.

«*Групу зламали. Пікет відбудеться*», – залишила Жанна запис на стіні.

Часу не залишалося, ми видвинулися на площу.

* * *

– *Дружина працює в органах*, – не уточнюючи в яких саме «органах», почав Микита. – *Їй вчора сказали, що буде «вінтілове» і що по вас усіх, організаторах, працюють. Але я думаю, що протест потрібен. Може бути доб'ємось чогось.*

Так як проїхати на саму площу перед «Білим домом» вже було не можна, ми вийшли трохи вище пункту призначення – по дорозі до нових багатоповерхівок. Народу на площі під нами було вже достатньо пристойно, на вході до площі стояли хлопці Єфстахія та поліція, яка оточила площу і охороняла остов ялинки, яку за кілька днів до пікету оперативно почали збирати. Я начепив бейдж організатора, і ми з Жанною пішли до головного місця подій.

Чи варто казати, що нерви були на межі зриву, а серце шалено калатало? Я був майже впевнений (хоча вірити в це зовсім не хотілося), найближчі два тижні (і це в кращому випадку) я проведу в «мавп'ятнику» (так називають ізолятор тимчасового утримання).

* * *

Але потрібно було провести пікет у форматі «роби, що повинен і будь-що буде». А я повинен був знайти медиків. Мокриця ще напередодні «злився», але, на щастя, мені в «асьці» написала дівчина Таня – студентка медичного коледжу, а в штаб приходив Петро – лікар-стоматолог, що починав працювати.

І ось я на площі, телефоную Тані, але її номер виявляється недоступним.

На щастя, знаходиться Петро – він із сумкою, на якій наліплений червоний хрест, стоїть біля виходу з площі. Поруч з ним опиняється ще якась дівчина. Я прямую до них і по дорозі стилююся з Ванею Пелікановим – далі йдемо вже разом.

– *Привіт*, – звернувся я до Петра. – *Готовий?*

Але замість відповіді я, на свій подив, опинився в обіймах дівчини, що стояла поруч з Петром, а вже через 10 секунд подібної ексекції піддався Ваня.

Коли перший шок пройшов, ми дізналися, що дівчина – сестра Петра і, як і Таня, студентка медичного коледжу. Вражало те, що спілкувалася з нами вона як зі старими друзями. Я навіть намагався згадати: «*Може, бачив раніше?*» – чого ж тільки не буває. Але, загалом, моє коло спілкування було достатньо обмежене, і хоч в останні дні через мене і пройшло близько сотні (а, може, і не однієї) людей, студентку-медика я міг згадати тільки одну і вона продовжувала не відповідати на дзвінки.

Утім, така-сяка, а медична допомога була на місці, і я міг бути відносно спокійний хоча б за це, а тому пішов у натовп, подивитися як, власне, проходить сам пікет.

Несподівано мені трапилися дві мої однокласниці Олена та Анжела, яких загалом я особливо побачити не очікував. Ну хоча б тому, що в глибині, а, може, і не в такій вже й глибокій глибині душі, всі мої однокласники розуміли, що те, що сталося на «виборах» – це повний треш, але так як в російській концепції, «щоб

слова не розходилися з ділом, потрібно мовчати і нічого не робити», вони керувалися інстинктом, «як би чого не вийшло саме зі мною», я не думав, що більшість з них прийде. Тим більше Олену і Анжелу я б не відніс до, скажімо так, найбільш опозиційно налаштованої частини групи.

Але дівчата трапилися якраз вчасно. Адже це розповідаю, як воно було, спокійно, а на ділі мене мало не трясло як від Паркінсона, але я відчував, що ще ось трішечки, ще якась краплиночка і медична допомога знадобиться вже мені. До того ж відчуття, що нас усіх сьогодні посадять, не покидало.

– *Анжело, у мене до вас буде дуууууже велике прохання, – звернувся я до дівчат після привітання. – Ви ж читали в інтернеті, що ми тут нібито будемо роздавати 500 рублів, наркотики? Я боюся, що мені наркоту підкинуть. Можете ходити зі мною і знімати на відео, щоб не підкинули?* – попросив їх я і віддав свій фотоапарат.

Напевно, виглядали ми трохи дивно. Я і за мною дві дівчини, які знімали мене на фотоапарат, пробивалися до центру натовпу.

– *Ну що, Риба, типу революцію каламутити?* – виник переді мною Нніга.

Нніга був ще одним моїм одноклассником, який вважався моїм другом, також як і досить ліберальним на загальному тлі. Щоправда, що він вважає насправді, зрозуміти було складно, тому що всі теми він переводив на тролінг. І коли він перестає троліти, а коли говорить серйозно, зрозуміти було складно. Ось і на цей пікет він прийшов:

– *Суто поржать. Подивитися на вашу революцію.*

Мені зустрілася наша викладачка. Неприємна тітка, яка вважала себе гуру журналістики, так як свого часу попрацювала кіновським власкором якихось там федеральних ЗМІ і яка абсолютно не розуміла напруги моменту, цікавлячись у мене:

– *Ну що, Риба, де тут у вас затримання?*

У голові, а місцями і перед очима, все крутилося як у калейдоскопі.

Я постояв в компанії Іллі Кашпо – головного редактора «Опитування прямо у ніс»: досить грізного на вигляд молодого чоловіка зі шрамом на обличчі.

– Два автобуси з провокаторами зупинили на в'їзді до Кіново, – розповідав Ілля, який, як здавалося, завжди володів усіма розкладами. – Я говорю начальнику поліції – ти ж на себе відповідальність не візьмеш, якщо вони тут усіх бити почнуть? – повідомив він.

Правда, чому начальнику поліції були не вигідні провокації, які, вочевидь, були вигідні владі, мені було не дуже зрозуміло.

Біля сходинок до «Білого дому», які стали сценою пікету, були накидані якісь плакати, на яких топталися бабусі. Мені сказали, що з'явилися молоді люди з закритими масками обличчями та однаковими плакатами про велич США. Але їх швидко вивели з натовпу і відібрали плакати.

А «сценою» вже керували комуністи на чолі з Іваном. Старі керівники партії вирішили не виходити на площу, зате, щоб зібрати піар на народному гніві, відрядили комсомол, який прийшов в однакових шарфах з партійною символікою (шарфи зберігалися в партії і видавалися активістам тільки на свята).

– Влада повинна нас боятися. Ми були на дільницях, ми бачили вкидання, нас, мене, кандидата в депутати, не пускали на дільницю у військову частину. Нібито туди не можна. А малювати за потрібну партію 99% – можна?! – звертався до тисячного натовпу Іван.

Чули його, щоправда, не всі. Народу було несподівано багато, а ось звукопідсилююча апаратура згідно з правилами пікету була заборонена.

А поки Іван говорив, біля підніжжя «Білого дому», на «вершині», біля кінців сходів, за всім, що відбувається спостерігав Захар Петренко.

– *Нова поросль*, – сказали мені про мого колишнього одно-
класника. – *Раніше на всі опозиційні акції спостерігати ходив*
Олег з морозивом.

Я навіть устиг, як один з організаторів акції, дати інтерв'ю
місцевому телеканалу. І ось Жанна оголосила про завершення
пікету – морозити людей в наші плани не входило.

І якраз тут підійшла медсестра Таня...

Глава четверта.

Двері, які закриваються самі, і кімната, якої не існує

– *Невже не затримали?* – думав я, поки йшов за сумкою в
«Опитування прямо у ніс», поки сидів у кафе з організаторами і
поки їхав додому. – *Невже сьогодні я сплю в своєму ліжку?..* (це
здавалося фантастикою).

Але на цьому день не закінчився. Спочатку на нас з Ванею че-
кали «варені» посиденьки в одному з кафе. Таке собі пост-паті.
«Варені», тому що мозок, та й весь організм, відходив від шоку,
і навіть горілка, пару чарок якої я в себе влив, допомагала не
дуже. Стан був близьким до протрації. Але зовсім відриватися
від реальності було не можна.

І ось уже, «спіймавши» під мостом автобус, я приїхав у своє
рідне місто. І м'яко, наскільки це було можливо, натякнув бать-
кам, що був організатором пікету в Кіново. Втім, не згадуючи
про інші цікаві моменти.

На вихідних, а вірніше залишок суботи і першу половину не-
ділі, я більше спав, а якщо і не спав, то перебував у стані сну.
Але в мозку пульсувала одна думка:

– *Звід.*

«Король» общаг був не з тих, від запрошення до якого можна
було відмовитися (хоча я і не чув, щоб він когось запрошував).

Тому в понеділок явно потрібно було йти. Але мене не залишала думка, що в гуртожитку на мене може чекати «сюрприз». У першу чергу, думалося про наркотики. Не знаю чому, але на них я заиклився. Посадити за наркотику здавалося мені найбільш легкою справою. Підкинуть пакетик куди-небудь серед шкарпеток, потім «випадково» прийдуть і не менш «випадково» знайдуть.

Щоб мінімізувати ризики (а чи варто нагадувати, що у в'язницю я не хотів), я зателефонував Вані та Єсу й ми вирішили приїхати заздалегідь, увечері в неділю, зустрітися на вокзалі і всім разом рвонуть до гуртожитку.

* * *

Обцага, вечір неділі, приблизно пів на сьому. Ми записуємо Єфстахія у вахтера і піднімаємося на дев'ятий поверх (звичайно пішки, бо ліфт, щоб не розхолоджувати студентів, у вихідні не працює).

Усе як завжди: напівтемний коридор, ледь помітний запах туалету і двері. Взагалі в блок ведуть двоє дверей. У ньому 4 кімнати з одним туалетом, двома умивальниками і коморою. Втім, комора свого часу була закрита, потім переобладнана невідомо під що. У підсумку за вже майже 2 роки життя я нею жодного разу і не користувався. З двох умивальників працював тільки один. Та й одна з дверей в блок стандартно (у всіх гуртожитках універу, які я бачив) була забита. А вхід до нашої кімнати перебував якраз біля тих забитих дверей. Так що йти доводилося сутінками коридору (адже лампа теж працює тільки одна – біля входу у блок).

І ось ми підходимо. Стримуючи нерви (вони, як кажуть, «нік чорту») і зачатки паніки, я вставляю ключ у замок. Він відкривається, але... не відкриваються вони. Двері, як і раніше, замкнені. Що?!

І тут я розумію, що двері замкнені на другий замок.

Зробимо лірично-пояснювальний відступ? Справа в тому, що

в наших дверях два замки. Один з, назвемо його так, «європейським» коротким ключем, інший – з довгим «комірним». Правда, проблема «комірного» замка не тільки в розмірі ключа, а й в тому, що, як нам сказали ще при заселенні, його іноді заїдає, так, що зовні ти можеш двері не відкрити. Тому, хоч ключі у нас були, ми їх ніколи не використовували. Правда, я чомусь (є у мене така звичка запихати все в кишені) тримав цей ключ на зв'язці, яка стандартно перебувала в одній з кишень джинсів. За це я навіть поплатився – один раз «комірний» ключ джинси мені все-таки продріжавив. Але, що дивно (Дарвін б зацікавився), це не змусило мене ані вийняти ключ, ані почати ним користуватися. Так що ключ був з собою.

І ось я дістаю... хоча про що там я – штани у мене далеко не маяковські. Загалом, ключ уже вставлений, але... не повертається. І не тому, що там щось заважає. Виявляється, що я більше року носив у кишені незручний ключ, яким не користувався. Але він ще й до замка не підходить! Ну от чи не лох я, дорогий читачу, (хоча це питання взагалі лейтмотив цієї книги, а думав я в той момент вже не про ключі)?

– *Ну що, пішли до вахтерки*, – сказав Ваня, коли зрозумів, що самі двері ми вже точно не відкриємо.

«Значить, у нас точно хтось був. Значить, все-таки підкинули наркотику і в понеділок зранку прийшли б «перевіряти?»», – думав я, поки ми спускалися з дев'ятого поверху.

– *І ще раз доброго вечора*, – звертаюся я до вахтерки. – *Дивна проблема. Не можемо зайти до своєї кімнати – двері замкнені на замок, який ми не закривали, а у нас навіть ключа немає.*

– *Хлопці, а я то що зроблю?* – втомлено-сполохано сказала вахтерка.

– *Так у комендантші ключ є. Може, ви відкриєте кабінет, візьмете?*

– *Ні, я не можу...*

У підсумку після довгих умовлянь була викликана кастелянка, яка, як виявилось, замінює коменданта (та пішла у термінову відпустку) і недільного вечора, звичайно, була вже вдома.

Майже годину ми дочекали кастелянку в холі першого поверху, перебуваючи в основному в нервовому мовчанні. Єс та Ваня пару раз сходили покурити, я виходив з ними, не стільки потруїтися димом від їхніх сигарет, скільки для того, щоб трохи «розрядитися».

Нарешті прийшла кастелянка.

Про таких, як вона, в класичній літературі прийнято писати щось типу «Її в'януча краса» або «на обличчі ще були помітні залишки колишньої краси». Ми ж люди простіші, тому напишемо так:

Це була струнка, але вже не наймолодша, за нашими студентськими мірками вже точно, жінка, вік якої наближався (а, може, і перевалив) до сорока. Проте дивитися на неї було приємно. Втім, зазвичай обличчя її було не дуже емоційне і виглядало скоріше стомленим, ніж у чомусь зацікавленим.

Але цього разу вона була трохи знервована.

Поки ми піднімалися сходами, вона мовчала, але перед тим, як дати нам ключ, біля дверей, прошепотіла мені: *«До вас заходив Звіад Малхазович. З ФСБ»*.

Двері я вирішив відкривати рукавичкою...

* * *

У кімнаті не було слідів погрому або чогось схожого. Можна було б подумати, що все як завжди, і двері, дзвінок Звіада Малхазовича, ФСБ – якась помилка, маячня. Якби не ноут. Він начебто звично лежав на ліжку. Ось тільки шнур і мишка були вийняті з роз'ємів і не дуже акуратно покладені зверху. Я так ніколи не роблю (шнур завжди лежить біля розетки), а, значить, сумнівів не залишалось: ФСБ тут була, і мій ноутбук кудись з ними «подорожував»...

– Хлопці, подивіться, може бути тут все-таки підклали наркотику або ще чого, – звернувся я до Єса та Вані.

Ми почали оглядати кімнату, щоправда Ваня робив це у рваній (інших у нього не знайшлося) вовняній рукавичці. Втім, побіжний огляд нічого не дав – зайвих предметів у кімнаті не було.

– Алло, поліція? У мою кімнату в гуртожитку хтось заліз. Хочу щоб ви оглянули місце.

Уточнивши адресу, мені сказали, що група виїжджає.

А ми замкнули двері (на цей раз на один замок) і спустилися вниз чекати ментів.

– А цей, – показавши на Єса напівпошепки запитала у вахтерки кастелянка, – часто до них приходять?

– Та я не знаю, – багатозначно-дипломатично відповіла та.

* * *

Поліція приїхала хвилин через 40: за нашими мірками – досить швидко (хоча звідки мені знати? До цього ментів я не викликав). У «бригаді» були троє: мутний мужик років 40 з валізкою («Очевидно, криміналіст, буде знімати відбитки», – подумав я), мовчазний чоловік років 35 і дівчина у формі лейтенанта, яка виглядала навряд чи старшою за мене.

Ми піднялися та розповіли свою історію, не повідомляючи про дзвінок Звіада Малхазовича та візит ФСБ, про який нам повідала кастелянка. З наших слів виходило, що ми прийшли в общагу, спробували відкрити двері, але не змогли через те, що вони були замкнені на замок, який ми не використовуємо. А коли в кімнату все-таки потрапили, виявилось, що мій ноутбук явно переміщували та поклали зовсім не так, як я його залишав.

Дівчина-лейтенант стала заповнювати протокол, сказавши, що нам потрібні поняті.

Тому Ваня пішов у сусідню кімнату за Лехой – старостою всіх гуртожитків, і його другом Богданом.

– *Це у вас так після того, як до вас залізли, брудно?* – запитав Леха, коли дізнався, що до чого.

– *Та ні, у нас завжди так. Все ніяк не можемо зібратися-прибратися,* – почувавши себе трохи незручно, відповів я.

Ну а поки дівчина-поліцейська заповнювала протокол, обидва мужики: мутний та мовчазний, робили... та нічого вони не робили, а тупо стовбичили посеред кімнати. Ані спроби зняти відбитки, ані якась інша оперативна робота... Нічого.

– *Ось, прочитайте та підпишіть,* – звернулася до мене дівчина-поліцейська.

Заява, яку мені пропонували підписати від свого імені, містила таку кількість помилок (граматичних і пунктуаційних), що мені в голову закралася думка: *«Може, вона спеціально стільки помилок припустила, щоб потім через них моїй заяві не дали хід?..»*

– *Вибачте, я не сильний в юриспруденції. А те, що в тексті багато помилок, не впливає на юридичну цінність документа?..* – обережно запитав я.

– *Звичайно ні,* – з викликом, трохи червоніючи і підвищуючи тон, відповіла дівчина. – *Тут усе як треба!*

Що ж, вочевидь, слово «прийшов», поліцейською мовою потрібно писати як «прішьол»... Але сперечатися я не став і підписав заяву.

– *Що тепер буде, знайдуть тих, хто до нас заліз?* – запитав поліцейських, які оперативно вирушили на вихід.

– *Чекайте повідомлень,* – недбало, підкреслюючи свою ображеність, кинула дівчина-поліцейська.

На тому вони й пішли...

* * *

Ми спробували включити мій ноутбук, але виявилось, що нормально він не включається: екран завантаження «Windows» завис на 5 хвилин, а робочий стіл не хотів відкриватися, та й па-

роль, яким я намагався «захистити» свій ноутбук, у цей раз машина у мене не питала... Довелося заходити у безпечний режим.

– *Зламати ноут просто, – зауважив Єфстахій. – Досить ви-
йняти батареюку BIOSу то через п'ять хвилин настройки ски-
нуться, а разом з ними і пароль на вхід. Взагалі тобі б потрібно
поставити «Ubuntu» – вона безкоштовна і якщо що, не підко-
паються. Можеш якось прийти до мене, поставимо.*

З тим Єс і пішов, а ми з Ванею залишилися в порожній, дзвін-
кій, ні, не зовсім тиші, а скоріше згвалтованій (хоча передати це
відчуття – згвалтованої кімнати, складно) кімнаті... Обидва ми
відчували себе вкрай незатишно.

– *Щось не хочеться мені тут на ніч залишатися. А якщо при-
йдуть під ранок?* – почав розмову я.

– *Так, згоден, Серього. Але які є варіанти?..* – відповів Ваня.

– *Та ти ж, начебто, компанійський хлопець та й у гурто-
житку не завжди ночуєш. У тебе немає нікого, у кого можна
ніч провести?* – здивувався я.

– *Ну не знаю...* – протягнув Ваня. – *Зараз спробую пацанам
зателефонувати.*

Але для мене якось йти до друзів Вані Пеліканова було, як
то кажуть, «не варіантом»: якщо я когось і знав з його друзів,
то тільки «поверхово» на рівні: «Привіт, чувак!», – і якщо Ваня
міг розраховувати на те, що його поселять, то мені, незнайомо-
му хлопцю, йти до Ваніних друзів було неможливо. Але і знайо-
мих, у яких можна було б зупинитися на ніч, у мене особливо не
було (та що там «особливо»... не було взагалі!), так що потрібно
було щось думати, адже мені залишатися в гуртожитку, мабуть,
було небезпечніше, ніж Вані (все-таки співорганізатором піке-
ту був саме я).

– *Жанна, –* промайнуло в голові рятівне ім'я. І вже в наступні
хвилини я дзвонив Жанні Восточній:

– *Жанно, привіт. До мене в кімнату в гуртожитку заїздили*

(подробиці по телефону не хочу). Тому у мене не дуже пристойне запитання: можна я у тебе переночую? Тому що в кімнаті залишатися щось лячно...

– Ну, не знаю... Давай я подумаю, подзвоню тобі через 5 хвилин, – відповіла Жанна.

Ми з Ванею вирішили піти на вулицю – залишатися в кімнаті було психологічно складно. Правда цього разу свій багатостраждальний ноутбук я вирішив забрати з собою.

– Ну що, Жанна тебе прийме? – запитав Ваня. *– А мене? –* несподівано додав він.

– Так, а ти ні з ким не домовився? Розумієш, я не знаю чи прийме вона хоча б мене, а завалюватися до неї вдвох якось і зовсім не варіант, здається...

– Ну так... Та я не знаю, Серього, напевно, знайду де переночувати.

– Точно?

– Ну, думаю так.

Тут зателефонувала Жанна, відповівши, що все ж чекає на мене. І хоч у мене і не було впевненості, що я не кидаю товариша самого, але інстинкт самозбереження, а, може, і страх (хоча часто це одне і теж, ви про це не думали?) повів мене до Жанни.

* * *

Квартира Жанни розташовувалася в новому 12-поверховому будинку хвилиною в десяти ходьби від моєї общаги і прямо навпроти обласної адміністрації.

– Символічно?.. – подумав я.

Жанна зустріла мене по-домашньому, одягнена в легкий халатик (приблизно такий, я думаю, герой Юрія Нікуліна в «Діамантовій руці» шукав для своєї дружини), що мені, нерозпещеному сексом 21-річному хлопцю, відразу навіяло думки про щось далеке від політики.

Переказуючи Жанні наші пригоди, я гладив її великого, пухнастого kota і оглядав житло: це була непогано, я б навіть сказав, елегантно, обставлена квартира з новими меблями, плазмовим телевізором та навіть маленькими пуфиками.

До початку епопеї з виборами та пікетами про Жанну я чув від однієї зі своїх однокласниць – хіпі за покликанням, яка познайомилася з Жанною в підземному переході: однокласниця грала там на гітарі, а Жанна, як виявилось, збирала музикантів і вела про них сайт. Як розповіла сама однокласниця, Жанна закінчила нашу ж кафедру і теж була дипломованим журналістом.

«Навряд чи написання статей про музикантів на місцевому сайті приносить стільки грошей, що до 30-ти можна купити собі таку квартиру. Вдома у моїх батьків обстановка гірша буде. Або все ж Жанна так багато заробляє?» – такі запитання крутилися у мене в голові, але озвучити їх я так і не наважився.

– Загалом у тому, що групу зламали перед пікетом, винен я – це точно було з мого ноутбука, – підбив я підсумок розповіді. – І, певно, «ВКонтакті» нам краще тепер не спілкуватися між собою – у «Фейсбуці» надійніше буде. А ось що робити з Звіадам, чесно кажучи, не знаю. Йти до нього, схоже, треба. Але чи не заарештують мене? А якщо в общазі зранку вже чекають будуть?..

– Ну я теж не знаю, що тобі сказати... Хто ж знав, що все настільки буде важко, – відповіла Жанна. І, очевидно, щоб розрядити ситуацію, стала показувати ті самі свої фотки з американської поїздки.

Як не дивно, вся нервова обстановка, вечір в компанії з Жанною, яку я хоч і вважав ледь не представником іншого покоління, проте не міг не відзначити красу її тіла (або тих частин, які були видні через халат), налаштували мене на еротичний лад.

– А чи може у нас з Жанною бути секс? Де вона мене покладе?.. – такі дещо підлітково-стурбовані думки закрадалися в мою голову.

Але, поспішу розчарувати тебе, читачу. Ніч я провів на дивані і зігрівав мене тільки кіт, який чомусь вирішив лягти у мене в ногах.

А вранці, випивши чаю, я відправився в общагу. Правда, перед моїм відходом Жанна дала мені свій диктофон:

– *Якщо підеш до Звіада – стане в нагоді.*

Глава п'ята. Справа аварпс

У гуртожитку, як не дивно, мене зустрів Ваня.

– *Доброго ранку, татусю!* – вітав я сусіда. – *А ти що, вже прийшов?*

– *Та, Серього, я в гуртожитку спав. Друзі мене прокотили і я подумав: «Та що буде...». Бачиш, нічого й не було.*

Незабаром приїхав сусід-Серьога і він передав нам слова вахтерки: після пар всю нашу кімнату (вірніше її жителів) чекає у себе Звіад Малхазович...

«Тронний зал» його Величності Короля всіх гуртожитків Звіада Малхазовича був набагато менш пафосний та набагато менший, ніж ПВВ (почуття власної важливості) його власника: це був невеличкий кабінет, майже половину якого займала шафа. У другій половині вмістилися стіл з не найновішим комп'ютером, над яким висіли портрети «дорогого» (у багатьох відношеннях) Володимира Путіна й не менш «дорогого» президента. Навпроти ледве вмістилися три стільці, на яких вмістилися ми.

– *Доброго дня, Звіаде Малхазович,* – трохи в різнобій привіталися ми.

– *Хто з вас Сергій Роба?* – запитав Звіад, який ще наче у суботу, по телефону, розмовляв зі мною ледь не як з найкращим другом.

– *Я.*

– *Ну що, Роба,* – минаючи вітання і навіть не звертаючи ува-

гу на моїх сусідів, почав Король гуртожитків. – Скажи: навіщо тобі ця політика? Ти думаєш мені подобається ця політика? Та я ненавиджу політику цю! Я через цю політику додому, до мами в Поті третій рік знаєш як літаю? Спочатку доводиться до Кисва летіти, а тільки потім до Грузії. Прямо вже не літають літаки. І все через цих політиків! От раніше був Радянський Союз, ти не пам'ятаєш, маленький ще був, ось тоді все було добре. Їздили без кордонів, я по п'ять разів на рік додому літав. А тепер один раз до мами, найдорожчої людини, злітати не можу. Не літають літаки! І все через політику.

– Так що Ви пропонуєте? – несміливо почав я, трохи більше відкриваючи напіврозстібнуту куртку, у внутрішню кишеню якої поклав диктофон (часу, щоб його протестувати не було, і наскільки добре він пише через кишеню – я не знав, а тому поглядав на Ваню, який теж обіцяв включити диктофон на своєму крутому смартфоні).

– Не лізи в політику! Ось ти думаєш, мені хотілося в суботу бігати по гуртожитках, шукати тебе. Та не хотілося, мені з дружиною є чим зайнятися. Але довелося. Я прошу тебе, я всіх вас, молодих, прошу, не лізьте в політику! Інакше буде погано.

На цьому розмова, від якої, якщо чесно, я чекав більшої промивки мізків і, можливо, виселення з гуртожитку, несподівано закінчилася. Так що склалося враження, що говорив з нами Звіад не стільки за власною волею, скільки за велінням керівництва.

Ми вийшли з дирекції студмістечка. Я трохи тремтячими руками вимкнув диктофон.

– Ну що, сьогодні знову макарони з тушонкою? – запитав Ваня. І наша трійця попленталася в свою общагу.

* * *

Дні начебто йшли своєю чергою, але від того, щоб увійти в свою звичну колію, я був далекий. У наступні вихідні пройшов

мітинг комуністів (на відміну від нашого пікету, на ньому можна було використовувати звукопідсилюючу апаратуру), але я на нього не пішов – я взагалі перебував трохи в прострації і не знав: чи варто мені ховатися від спецслужб, чи загрожує мені «посадка» або все буде тихо. У підсумку в ті вихідні я сів в автобус і поїхав додому. Втім, до того мітингу і автобуса у мене ще був час, а життя, нагадаємо, не збиралося не те що зупинятися, а хоча б заспокоюватися.

У вівторок, на наступний день після «побачення» з Звіадам, я ледве встиг зайти в общагу, як... опинився в душовій. Але зовсім не тому, що, не заходячи в кімнату і не знімаючи зимовий одяг, несподівано захотів помитися.

В холі мене перехопила коменда, швидко затягла в жіночий душ, попутно перевіривши, чи немає когось всередині.

– *Куди ж ви лізете, Серьожо, ви ж не знаєте, з ким зв'язуєтесь*, – почала вона, ледь не вперше взагалі заговоривши зі мною (виявляється, вона знала моє ім'я, ось так несподіванка!). – *Ти думаєш, я випадково «хворіла» на минулих вихідних? Та я знала, що тут буде, і хотіла бути від усього цього подалі.*

– *Ви про «тарганів»?..* – уточнив я, намагаючись трохи відійти від стіни, до якої мене практично притиснули, і дещо нервово стискаючи в руці машинально зняту з голови шапку.

– *Так, ну зрозуміло, що ніяких тарганів не було*, – підтвердила те, в чому я і так був упевнений, комендантка. – *Але це така система, з якою не можна зв'язуватися. Ти ж навіть не уявляєш. У мене син, трохи старший за тебе, спробував – ледве його відмазала.*

Ти знаєш, що за вами стежать? За всіма стежать. Ти знаєш, що в кожному гуртожитку є спеціальні співробітники і є кімнати, в які я навіть зайти не можу – там спеціальні люди працюють. Так що будь обережний. Але якщо що, я з тобою не говорила. Іди, – відпускаючи моє плече, закінчила свій спіч комендантка.

А я вийшов з душі спітнілий і трохи приголомшений від теорії змови, яка звалилася на мене.

– *Невже так і є? Або вона мене просто лякає? Але навіщо їй це? Вона – позитивний персонаж чи ні?* – приблизно такі риторичні (бо навряд чи мені міг хтось підказати на них 100% відповідь, та й до кого мені було звертатися?..) запитання крутилися в моїй голові, поки я йшов на свій дев'ятий поверх.

Здавалося все це маячня, але ж кожен студент (принаймні, кожен з тих, хто хоч чимось цікавився) бачив на другому поверсі головного корпусу, того, де розташовувався ректорат, табличку з промовистою назвою «Перший відділ». І те, що «Перший відділ» – це відділення приписаних до універу ФСБшників – було «таємницею Полішинеля»...

* * *

Я не знав, про що мені думати: про сенс життя, про навчання, про те, куди звалити, або як виживати у в'язниці чи армії (перспектива опинитися в одному з цих російських закладів лякала мене однаково)?.. Загалом, можна сказати, що я продовжував жити. Ось тільки волосся, яке у мене і так, відразу після того, як я знімав шапку, набирало химерні форми (я називаю це «рандомною зачіскою»), весь час стояло дибки і здавалося могло працювати як міні-електростанція.

А в четвер у мене задзвонив телефон... За ці пару тижнів я «навчився» здригатися кожного разу, коли бачив виклик з незнайомого номера. Ось і на цей раз номер був незнайомий. Так що перший раз ми з телефоном грали у витрішки, але кнопку «прийняти виклик» я так і не натиснув.

Через хвилин 10 телефон задзвонив знову. Цього разу довелося відповідати.

– *Алло.*

– *Сергій Риба?*

– Так, це я.

– Сержант Петрушевський з дільничного відділу поліції. У нас знаходиться ваша заява про проникнення в гуртожиток. Сьогодні, о 18.00 чекаємо на вас та ваших сусідів у нас на дільниці.

– Еее... Добре, тільки я не знаю, де ви знаходитесь.

– Вулиця Леніна, будинок 55, перший під'їзд.

– Добре. До зустрічі. До побачення.

* * *

Близько 6 години вечора ми – я, Серьога та Ваня пішки перетнули довге поле, яке відокремлює нашу общагу від корпусу, в якому я, як правило, вчуся (ганяють нас по всіх корпусах, але «базовим» є саме він – знову ж, як й мій гуртожиток, «щаслива» шістка).

Але таким чином ми лише скоротили шлях. Трохи складніше було знайти серед панельних «хрущовок», які розташувалися навпроти універу, ту, в якій повинен був сидіти дільничний.

У підсумку виявилось, що опорний пункт поліції розмістився на першому поверсі звичайного під'їзду. Від сусідів його відрізняла хіба що велика кількість бурульок біля балкона. Фактично це вже були навіть не бурульки. Балкон був замуrowаний у крижаний полон: вочевидь, саме тут зупинялася вода з усіх п'яти поверхів будівлі.

Самі дільничні розташувалися в трохи незвичайній (але не по плануванню, а за своїм «вмістом») двокімнатній квартирі. Одна з кімнат (другу ми так і не побачили) була переобладнана під робочий кабінет: тут стояли масивні шафи, які займали значну частину простору. Іншими «китами» були два столи, за якими сиділи двоє чоловіків з погонами прапорщика та лейтенанта. Один трохи товстіший, на обличчі іншого звертала на себе увагу родимка під лівим оком.

Між шафами та столами залишалося зовсім небагато місця, на якому вміщалися кілька стільців.

Кивнувши нам на три вільних стільці, прапорщик уткнувся в свої папери. Лейтенант з родимкою в цей же час був зайнятий з титонькою років так 55-60, у якої була дуже нагальна проблема:

– *Лайно виливають прямо під вікно, біля виходу. Пройти ж неможливо!* – зриваючись на крик, розповідала тітка.

– *Так від нас ви чого хочете?* – ліниво розтягаючи слова, питав лейтенант.

– *Так я знаю, хто це. Петрівна це все. Давно я їй не подобаюся, арештуйте!*

З'ясування гнойових справ тривало хвилин 15. Весь цей час ми мовчки сиділи в вузькому проході, а мені ставало все гірше та гірше: мимоволі (є у мене така не найприємніша особливість чи то організму, чи то характеру) я уявляв фекалії, які летять під вікно. Їх малоприємний запах, здавалося, наповнював кабінет дільничних.

Нарешті тітка покинула кабінет, і увага переключилася на нас.

– *Ну, хто з вас тут Риба?* – реготнув, почувши незвичне для російського вуха прізвище, прапорщик.

– *Я.*

– *І що, до тебе в обцягу залазили? Вкрали щось?*

– *Ні, нічого не вкрали. Але очевидно, що ноутбук мій кудись носили,* – почав спочатку переказувати я всю історію, не повідомляючи лише про те, що залазили до нас ФСБшники – підставляти кастелянку, знову ж не хотілося.

– *А з чим може бути пов'язано проникнення?* – запитав прапор.

– *Ну, можливо, з моєю громадянською активністю. Я був одним із співорганізаторів пікету «За чесні вибори» біля «Білого дому».*

– *Так що, це через вас нам всі вихідні працювати довелося? Ми через вас сім'ї не бачили, футбол не подивилися (чемпіонат Франції вони в грудні дивилися. чи що?.. – Прим.)! І що, чогось досягли?* – сказав прапорщик.

Через хвилин сорок після початку візиту ми нарешті вийшли на вулицю.

– Знаєш, Серього, давай щоб мені більше у ментовку ходити не доводилося, – похмуро промовив Серьога Бубнов.

– Я тут з батьками поговорив. Вони кажуть, щоб не ліз я в цю справу, Серього. Краще точно не буде, а проблем потім не вигребеш, – зауважив Пеліканов.

До общаги ми йшли мовчки.

* * *

Ноутбук продовжував працювати трохи дивно, і Єс у чатику (спілкування адмінів ми перевели у «Фейсбук», бо, як нам здавалося, там надійніше) порадив мені змінити «Вінду» на «Убунту»:

– «Убунта» не вимагає ліцензії, – пояснював Єс. – І якщо що, у них не буде приводів до тебе, щоб прикопатися. А як справа вляжеться, якщо захочеш, зможеш повернути «Вінду». Хоча сам я на «Лінусі» давно сиджу.

– Так я, у принципі, не проти. Але тільки «Убунту» ж потрібно ставити з Інтернетом, а у мене він так працює, що і сторінку оновити довго. А ОС я буду ставити півроку. Причому без перебільшень. Реально півроку, – відповідав я.

– Ну так приходь до мене, поставимо.

Як виявилося, жив Єс у Зарічному – найбільш автономному районі Кіново. Від основної частини міста його відділяла Геба. Ні, зовсім не богиня вічної молодості, а центральна міська річка. Потрапити в Зарічне можна було тільки по мосту (був ще один міст і ще один шлях, але той був довшим на п'ять кілометрів), по суті, головному мосту міста. Коли на початку 00-х його стали ремонтувати, Зарічне перейшло ледь не на відокремлене життя – з Кіново та до Кіново (на роботу або навчання) потрапити стало зовсім уже проблематично: спочатку потрібно було доїхати до моста, перейти його пішки, слухаючи симфонію відбійних молотків та ковтаючи будівельний пил, й лише на іншому березі пересісти на автобус.

Після того ж ремонту в Зарічне чомусь перестали ходити троллейбуси (вірніше перестали вони ходити, тому що обрізали дроти, а ось чому це зробили – було загадкою). Так що потрапити в нього можна було 1-2 міськими автобусами, в яких влітку була така задуха, що доїхати з Зарічного до кінцевої я фізично не міг (починало нудити).

Утім, на дворі була зима. Єфстахій зустрів мене на зупинці, і ми пішли, петляючи в химерному (якщо ти не зовсім місцевий) лабіринті багатоповерхівок.

Єс жив на сьомому поверсі звичайної дев'ятиповерхівки, в досить вузькій двокімнатній квартирі, з шпалерами, що були поклеєні, здається, найпізніше, у 80-х. Неяскраві, коричневі кольори, типово радянські меблі з 70-х, дерев'яні, пофарбовані білою фарбою двері у кімнату з мереживним склом посередині...

У дверях з'явилася дівчина років під 30-ть (ну, тобто, за моїми мірками, значно старша за мене) з котом на руках.

– *Привіт, Сергію,* – сказала дівчина.

– *Привіт,* – машинально відповів я, попутно дивуючись, що вона знає моє ім'я. Я пам'ятав, що на одне із зібрань Єс якось приходив разом з нею, але я був абсолютно не в курсі, як звати її.

– *Ну, Олену ти вже знаєш,* – невимушено зауважив Єфстахій.
– *Роздягайся, проходи.*

За дверима в другу кімнату щось заворушилося.

– *Привіт, мам,* – сказав Єс. – *Ми прийшли.*

– *Привіт,* – відповів жіночий голос, але ніхто не вийшов.

У кімнаті, де, наскільки я починав розуміти, Єс жив разом з Оленою, панував незвичний безлад. Ну, тобто в цілому безлад був звичним. Ось тільки звук я його бачити в общазі. У квартирі ж, за моїми відчуттями, повинно було бути якось трохи затишніше...

Ми з Єсом сіли на підлозі, по-турецьки схрестивши ноги. До ноутбука підключили кабель від компа Єфстахія, і почався досить довгий процес перевстановлення.

– Ну що, як там в універсі, не пресують більше?

– Ну про Звіада ти ж знаєш – я писав у чаті. А так поки, наче, тихо, – відповів я. – Але, чесно кажучи, тривожно. Боюся, що посадять.

– Та не бійся. Я ось сам під підпискою про невізд.

– Так? Давно? – здивовано запитав я, думаючи: «Невже після нашого пікету Єса «загребли»?»

– Ну десь рік, вже. Я ставив програми різні, по домівках ходив. І ось якось прийшов до дівчини, ставлю їй офіс новий, а тут управління «К» завалюється. Виявляється, була підстава. Суд триває досі.

– Так що тобі потрібно бути акуратнішим, небезпечно ж у пікетах брати участь?

– Та всім пофіг. Я під підпискою і все... – флегматично відповів Єс.

Поки «Убунта» завантажувалася, я трохи озирнувся і підійшов до старого, лакованого письмового столу, заваленого різними паперами.

– Хочеш щось покажу? – підійшовши до мене, спитав Єфстахій.

– Ну давай... – невпевнено протягнув я.

У купі паперів Єс відкопав пластикову картку. Як виявилось, це був партквиток «Справедливої Росії».

– Ти що, за Миронова?! – з подивом вигукнув я, про себе відзначаючи, що був же впевнений: серед наших (організаторів пікету) партійців немає.

– Так я вже років зо три у партії. Іноді на збори ходжу. Але, в основному, він (партквиток) у мене просто валяється, – відповів Єс.

* * *

Таня, та сама медсестра, яка продинамила мене з медичною допомогою на пікеті (вірніше сказати, прийшла рівно до закінчення акції), раптом почала активно писати мені. Ось тільки наше листування було далеким від ділового. Спілкувалися ми, в основному, на абстрактні теми. Загалом це була стандартна балаканина на тему *«Як справи? – Та нічого»*. Правда в ході цього не особливо вимушеного спілкування я дізнався досить страшну річ: виявляється Таня – бісексуальна.

Тут варто пояснити моє ставлення до людей різної сексуальної орієнтації. По-перше, я – 100-процентний гетеросексуал і навіть волейболісти-мужики, які після виграного м'яча обіймають один одного за задниці, викликають у мене якщо не ворожість, то принаймні нерозуміння. З іншого боку, я намагаюся сам себе змусити толерантно ставитися до тих представників сексменшин, які не нав'язують свою думку і не збираються залазити в мої труси.

При цьому, хоча представляти двох мужиків, що цілуються, мені набагато менш приємно, ніж двох жінок в аналогічній ситуації, менш терпимо я ставлюся все-таки до лесбіянок. Чому? Тому що, за мою теорію, чим більше геїв, тим більше вільних жінок, тому мені, як чоловікові-мисливцеві (ну не в прямому сенсі, так як ловелас з мене такий собі, а скоріше у, скажімо так, споконвічно-генетичному) геї абсолютно не заважають, навпаки, розчищають майданчик для дій.

А ось жінки-лесбіянки «полюють» якраз на цікавий для мене об'єкт – на жінок. А тому є суперниками, що, відповідно, і викликає неприязне ставлення до них.

Так що те, що Таня виявилася бісексуалкою, викликало в мені змішані почуття. По-перше, я її майже не знав, відповідно, не був упевнений, що дівчина, яка спізнюється на важливі події, на яких обіцяла допомогти, мені подобається. По-друге, дівчина в обіймах дівчини викликала у мене огиду. Але, по-третє, в мозку закралася думка: може бути це буде цікаво?..

* * *

Наступні вихідні, щоб «не палитися» і трохи піти з-під удару, я провів удома. У Кіново в цей час проходив узгоджений мітинг комуністів. Але, незважаючи на те, що на цей раз (все-таки не пікет) була дозволена звукопідсилююча апаратура, а привід для протесту за тиждень не пропав – зрушень не було, а влада, ясна річ, «не бачила» масові фальсифікації, людей прийшло не більш 500.

– *Невже за тиждень так швидко пропав запал?* – думав я. – *Чи це такий антирейтинг комуністів – на їхні заходи ніхто не хоче йти?..*

Відповіді на це запитання (принаймні такої, яка б мене влаштувала) я не знаходив.

А вдома я не особливо розповідав про те, що зі мною сталося за останні десять днів: по-перше, залучати батьків у все те, що крутилося навколо мене, не хотілося, по-друге, я не був упевнений в їхній підтримці, а й, по-третє, був практично впевнений тільки в тому, що відверта розповідь призведе до скандалів і збільшення занепокоєння за мою персону: син у батьків один і турбуватися про свою дитину деяким чином входить до їхньої генетичної схильності.

* * *

Ми пили.

Так, уявіть собі, ті, хто хоче чесних виборів, теж п'ють. Цього разу зібралися в кафе біля головної площі міста. Крім нашого «кістяка»: Жанни, Єса, мене, Молотова з його незмінним супутником Расторгуєвим (незважаючи на мороз Льоня знову прийшов у капелюсі), тут були ще не дуже зрозумілі мені персонажі, яких більшість, здається, знала. Але найбільш виділявся Ілля Сидоров – дядько років під 50 з довгим волоссям, густою бородою і... практично відсутніми пальцями. Власне: *«Що з твоїми пальцями»*

ми?»), – перше, що хотілося запитати, так як замість 10, на руках Сидора (він просив називати себе саме так) було максимум 3.

Щоправда, навіть підбадьорившись 3-4 чарками горілки, запитати у малознайомого Сидора про пальці я вважав непристойним.

Так, не було ще Володі Петрова. Я ж про нього не розповідав? Ні? Адже ось... дописав до половини, а про Петрова майже ні слова... (Так-так, шановний читачу, ти вже зрозумів по товщині книжки, що зараз ти тільки на половині дороги, але ж мій роман, (я називаю його саме романом), не потрапив до шкільної програми, так що, сподіваюся, якщо ти його читаєш, то за власним бажанням). А тим часом Володя зіграв далеко не останню роль в нашій історії – саме він був одним з перших адміністраторів тієї зустрічі «ВКонтакте», яка і дозволила зібрати всіх нас і разом з нами, тисячу чоловік на доленосний (для конкретно моєї долі, так точно) пікет. Ось тільки Володя був... 16-річним курсантом кадетського училища, а тому не міг бути ані заявником акції, ані активним його учасником. Власне, взагалі курсант кадетського училища (у Росії ж освіта «військово-патріотична») і вчать військових патріотів бути не патріотами в звичайному понятті, а «захищати Москву», хто б у цій Москві не сидів) і протест владі в моїй голові не в'язався. Але, тим не менше, Володя був...

Був до певного моменту. Бо цього разу з нами його не було не тільки через юний вік:

– *Володя мені тут написав, що більше не бачить сенсу в протесті*, – повідомила всім Жанна.

А ми тим часом обговорювали ідею наступної акції: нам дозволили мітинг на тій самій площі, біля якої ми сиділи.

– *Давайте встановимо рекорд Росії*, – збуджено розповідав Єс.
– *Зробимо такий символ протесту – хом'ячка з надутих презервативів. Ми вже дізнавалися, в Книгу рекордів Гіннеса подавати заявку дорожувато, а от російську, якщо зберемося, потягнемо. Ботокс же сказав, що символ протесту – презерватив, от і по-*

кажемо йому, хто ми є, водночас утремо носа Гені Жареному.

Утім, наскільки ця пропозиція була серйозною, а наскільки жартом, я так і не зрозумів.

Всерйоз ми обговорювали більш реальні проблеми: як бути зі сценою, чим посилювати звук та як проводити захід.

– Ну якщо потрібен ноут, я можу принести свій – в общазі я його все одно тепер залишати не буду. Тільки він не довго тримає заряд й на «Убунті».

– Це не страшно, головне щоб було з чого музику включати,
– відповів Сидор.

На тому й порішили...

* * *

Наш «штаб», як і раніше, знаходився в редакції «Опитування прямо у ніс», тут ми збиралися практично щовечора, тут же обговорювалися плани недільного мітингу.

Головним етичним моментом було можливе суміщення нашої акції з тією, що збиралася проводити «Справедлива Росія». З одного боку, підтримка офіційної партії легітимізувала наш протест. З іншого, ми розуміли, що не в останню чергу це потрібно самій «Справедливій Росії», адже зазвичай на їхні мітинги, в прямому сенсі, ходило 2-3 десятки бабусь, а новообраному депутату від Кіновської області потрібно було легітимізувати своє місце в парламенті (ну або ж заробити очки в разі майбутніх перевиборів). У той же час присутність медійно-політичної персонни, яка асоціюється з певною політсилою, могла відвернути від нас потенційних учасників протесту. Загалом, думки були неоднозначні, а суперечки часто велися палкі, так що виходив з редакції я десь об 11 вечора при тому, що до півночі потрібно було встигнути в общагу, інакше двері закривалися, і якщо не пощастить умовити вахтерку (або вона і зовсім піде спати), тобі треба було замерзати на вулиці до шостої ранку...

Цього разу до зупинки (а щоб виїхати, потрібно було пройти з кілометр) я відправився в компанії з Йосипом Чижиковим – журналістом «Опитування прямо у ніс». Це був повненький хлопець, трохи вищий за мене зростом і на один рік молодший. Проте, він, як ви вже зрозуміли, працював в «Опитуванні» і, якщо чесно, писав досить талановиті тексти.

Ось тільки особисті з Йосипом у нас якось не склалися. З вами коли-небудь бувало, що людина починає вас ненавидіти вже при першій зустрічі? Ні? А ось Йося, судячи з усього, зненавидів мене (ну або принаймні вкрай негативно проти мене налаштувався) вже при першій нашій зустрічі в редакції «Опитування прямо у ніс». Він постійно намагався відпустити на мою адресу або їдкий коментар, або незрозумілий мені жарт. І загалом у його присутності я завжди відчував напруженість. Де я перейшов дорогу Чижикову або чим так йому не подобався – залишалося для мене загадкою. Може бути справа полягала в тому, що я вчився на журналіста, в той час як Чижиков, який журналістом працював, продовжувати вчитися на істфаці місцевого гуманітарного університету?..

Так чи інакше, а нам з Чижиковим на найближчому мітингу належало працювати в парі – грати «ролі» Чурова та Комасовського – загальноросійського та регіонального голів Центрвиборчкому. А, значить, бути трохи ближче, ніж, принаймні мені, цього хотілося б...

Так що в цей вечір ми з Чижиковим вийшли з редакції разом, сніг, як крохмаль у радянських фільмах, хрустів під нашими ногами:

– *Ти як взагалі, Риба, на якому зараз курсі?* – несподівано запитав Чижиков.

– *Ну, на третьому,* – протягнув я.

– *Так тобі ще два роки вчитися?*

– *Ну, так... Спеціалітет же.*

– Не думав до нас?

– Так, наче, і пропозицій не надходило, – здивувався я.

– Ну, може, будуть, – загадково протягнув Йосип.

Далі ми йшли мовчки.

* * *

У день мітингу довелося прокидатися о 6 ранку (ненавиджу рано вставати!), а вже пів на восьму ми були у Шолома. Шолом, наскільки я розумів, був старим панком з рок-тусовки, який тримав однойменний клуб в одному з підвалів в історичному центрі міста. Це був добродушний на вигляд дядько з довгим волоссям, зібраним у хвостик, пристойним пивним пузом і... ростом під два метри.

До Шолома ми прийшли втрьох: я, Єс та Ілля Сидоров. Я трохи з подивом (хоча десь далеко в мозку розумів, що обидва вони – старі рокери й повинні давно знати один одного) дивився, як обіймаються Сидор та Шолом, супроводжуючи обіймашки криками на кшталт: «А, ха-ха!».

– Ну що, що ми тут можемо забрати? – запитав Сидор.

– Та беріть, що є, ось я приготував, – кивнув Шолом на чотири колонки в кутку.

Колонки ми завантажили в «Газельку» (втім, звідки вона взялася і хто про неї домовлявся – я так і не дізнався).

Той, хто брав участь у мітингах не тільки як той, хто прийшов постояти (а хоч якимось боком бував причетний до організації), той напевно знає, що це не тільки нерви та стрес, але і біганина. Потрібно бігати, просити, радити і, в цілому, ти отримуєш той ще геморой.

Наприклад, за кілька хвилин до мітингу я дізнався, що в моєму ноутбуці, в якому немає навіть камери (так, такі ноутбуки бувають, хоча про цю його особливості начебто я вже писав, так?), є... вбудований мікрофон, який передавав на вулицю те, що говорив

діджей за пультом... Утім, мікрофон нам все-таки вдалося відключити. І ось ми, разом з Йосипом Чижиковим стоїмо на сцені. Він – вдягнений в костюм, більше схожий на Санта-Клауса, у мене більш традиційний – Діда Мороза. Правда саме до мого вбрання доданий характерний (для глави ЦВК) штрих – перед мітингом Єс купив мені оправу (без скла), і тепер на носі сидять окуляри, а для комічності я чухаю собі під оком прямо через відсутнє скло.

– *Дорогі наші виборці,* – звертається зі сцени Жанна. – *Ми починаємо наш мітинг. І сьогодні пропонуємо вам влаштувати на-решиті справжнє чесне голосування! Ми пропонуємо Вам зробити вибір: ви за білочок або хохуль? Сьогодні у мене будуть два помічники (тут вона показала на мене з Йосипом. – Прим.), які допоможуть мені. Вони підійдуть до кожного, і ви зможете проголосувати, кинувши бюлетень у мішок.*

– *Ну що, пішли?* – запитав я, подивившись на Чижикова.

– *Уперед.*

І ми пішли в натовп. До слова, цього разу його було ще менше. «Позитивно» мені вдалося нарахувати людей, мабуть, 300. Тобто за два тижні, що пройшли від нашого пікету біля «Білого дому», ми втратили 70% народу. І це при тому, що цього разу мітинг був центральніше вже нема куди, не кажучи вже про те, що знизився і градус тиску – поліція стояла сьогодні в стороні і, хоча від неї вже звично не очікував нічого хорошого, начебто і затримувати вони теж нікого не збиралися (проте автозак був показово припаркований в кутку площі). Не прийшли на мітинг навіть наші активісти Льоня Расторгуєв та Льоха Молотов – вони вирішили поїхати на мітинг у Москву.

– *Тут же вони важливі (для нас) особистості, одні з організаторів, допомога яких явно не завадить, а в Москві вони будуть одними з десятків тисяч звичайних учасників. А чи є сенс їхати в столицю?..* – думав я.

Але, щоб я не думав, Лбоня та Лбоха були в Москві, а я на площі обходив бабульок.

– *А що, за кого голосувати? Ну я розумію, хохулі, це «Справедлива Росія». А білочки – хто? «Єдина» чи що? – бабусі (а на цей раз переважно на площі був саме цей «ядерний» електорат «Справедливої Росії», вони ж були співорганізаторами мітингу), ставилися до нашої акції з недовірою.*

– *Та немає ніякого підступу. Просто проводимо чесне голосування, – переконував їх «Чуров»-я.*

У цей час на сцені грала музика, лунали «бадьорі» промови. І ось на ній з'явився «хедлайнер»: лисий депутат від «Справедливої Росії» в модних уггах. Мабуть, він хотів здаватися ближчим до народу, але весь його зовнішній вигляд віддавав швидше пафосністю.

– *Ми повинні показати, що нас багато, що ми – сила, і влада нас боїться, – звертався Депутат до напівпорожньої площі. – Недарма влада влаштувала «каруселі», вони бояться справжнього вибору народу, бояться, що народ дійсно буде вирішувати, хто тут влада...*

Тим часом голосування підійшло до кінця, і ми почали «підраховувати» число голосів.

– *Отже, всім нам цікаво, хто сьогодні переміг: хохуля або білка? – промовила Жанна. – Давайте спробуємо вгадати. Я називаю тварину, а ви кричите. Хохуля?*

– *Хо-ху-ля, – без великого ентузіазму прокричала натовп.*

– *Білка?*

– *Білка! – трохи активніше видихнули присутні.*

– *За результатами виборчої комісії, – дещо недорікувато почав я, – ми з'ясували, що в голосуванні взяло участь 146 відсотків тих, хто прийшов на площу. Отже, ми готові оголосити результати. За результатами хохуля набрала 2 голоси.*

– *Білочка – три голоси, – вставив своє вагоме слово Чижиков.*

– *А переміг...* – я взяв паузу

Й трохи тремтячими руками, намагаючись паралельно поправити оправу, що збилася на бік, я дістав з мішка... А ні, не дістав – тварина явно не хотіла вилазити назовні...

Чижигов уже дивився на мене докірливо, в погляді читалося не очікування, а щось з розряду: *«Ось лох, чому ж дістає саме він?..»*

І нарешті після хвилини боротьби я впорався і дістав... чорну кішку.

Натовп видихнув.

– *А переміг чорний кіт!*

– *Та не за це ж голосували,* – крикнув хтось, здається, починаючи розуміти символізм.

– *Кіт у мішку,* – видихнув натовп.

Після закінчення мітингу всі постаралися швидко «зрулити», так що відвозити колонки до Шолома було практично нікому. У результаті вантажили ми їх разом з Вовою – ще одним (як і я, власне) українцем-студентом мого ж університету, який і замінив мене на «посаді» відповідального за медицину.

– *А що, багато медиків було?* – запитав я Вову, поки ми вантажили колонки.

– *Ну я нікого не запрошував,* – відповів він.

– *А як? Якщо б комусь погано стало або менти прискіпалися?*

– *Сказав би, що сам можу допомогу надати...*

Певно, не всі так запарювалися «по дрібницях», як я...

* * *

Уже в обшарі я виявив, що «посіяв», схоже у «Газельці», чохол із зображенням Чегевари. Власне, чохол цей я купував ще під попередній телефон – Sony Ericsson K750. Нинішній же – теж Sony Ericsson, але вже «екологічний» j108i, хоч і був, як і старий, кнопковим (смартфони мені категорично не подобаються – не

розумію, як і куди тикати без кнопок, тим більше як тикати без кнопок і при цьому не дивитися на екран...), але дещо «стрункіший» і довший, а тому в новому телефоні частина екрана або кнопок вилазила з-під Чегевари. Однак чохол я весь час носив і, втративши, дуже сумував через цю втрату.

Глава шоста. Чи їду я на Батьківщину?..

А тим часом під Новий рік в нашій групі (університетській, я маю на увазі) дозріла «грандіозна» пропозиція. Настя тижнів зо два як пропала з поля зору і раптом з'явилася. Виявляється, вона їздила в Харків до бабусі. І повернулася звідти якоюсь українатхненною, розповідаючи як в Україні красиво, чисто і, загалом, весело. Несподівано її запал підхопили Олена та Анжела. І було вирішено з'їздити куди-небудь в Україну, повчитися за обміном.

– *Як це буде кррррутезно*, – мало не підстрибувала Анжела, якій вторила Лена.

Бажання їхати висловили Настя, Олена, Анжела, звичайно, я (*«Це ж мій, можливо, єдиний шанс нарешті побачити Батьківщину»*, – подумав тоді) і, дещо несподівано, Леночка (не плутати з Оленою).

Леночка: струнка білявка модельної зовнішності, але з трохи шепелявим голосом, була народжена в Україні (саме там, так як народилася вона вже в 1992 році, тобто після проголошення Незалежності, в той час як я народився ще у РРФСР (СРСР), – старий!) і навіть мала, крім російського, і український паспорт. А тому саме вона вважалася головною українкою нашої групи (я ж, хоч й вважав себе українцем за національністю, не володів мовою, ніколи в Україні не був (звідти поїхав ще аж мій прадідусь) і вже ж тим більше не мав громадянства), хоча, як здається, і не проявляла особливої любові до своєї Батьківщини.

Утім, саме на темі України ми, як «земляки», ще на першому курсі і зійшлися з Леночкою.

Ідеєю рвонути в сусідню державу ми поділилися з Іриною Олександрівною (якщо читач забув або заплутався в наших персонажах, нагадаю, що це завідувача кафедрою). І вона нас підтримала. Ось тільки за остаточним схваленням потрібно було йти в «міжнародний» відділ універу.

– *Та не хвилюйтеся, там Катерина Миколаївна. Вона у нас на кафедрі числиться (викладає у іноземних студентів), я їй зателефонувала, вона на вас чекає,* – повчала нас Ірина Олександрівна.

Щоправда по дорозі до Катерини Миколаївни наш «натовп» трохи розсмоктався – Леночка та Олена вирішили, що свої справи важливіше. Так що до кабінету ми підходили втрьох: я, Анжела та Настя.

– *Доброго дня, Катерино Миколаївно. Можна до вас?* – запитав я, постукавши, і просунувши голову в двері.

– *Так, звичайно,* – відповіла ставна (це було помітно, хоча вона і сиділа) жінка років 50-ти.

– *Ми від Ірини Олександрівни,* – почав я. – *Вона повинна була Вам дзвонити. Ми хочемо поїхати в Україну.*

– *А куди?*

– *Ну, ми подивилися де там вчать на журналістів. Начебто оптимальний варіант – Харківський національний університет,* – відповіла Анжела. – *Щоправда я не знаю, чи є у нашого університету з ним якісь контакти. Наче до нас тільки з Мелітополя дівчата приїжджали кілька місяців тому... Про них ще наше студТБ сюжет робило.*

– *Так, ви знаєте, я не так давно до бабусі їздила до Харкова. Так там так круто!* – це, звичайно, сказала Настя.

– *Ну дивіться, можна і не до ВНЗ-партнеру їхати. Але вам потрібно буде спочатку самим з ним списатися, а потім уже, якщо вони не проти, ми підключимося. Ось можете підходити*

до мене або до Іри, – кивнула Катерина Миколаївна на дівчину років 28, в окулярах, за сусіднім столом.

За наступні пару місяців я став частим гостем у Катерини Миколаївни та Ірини. Ходив до них кілька разів на тиждень: то листи, то прохання зателефонувати. Правда, що мене напружувало, дами скинули все на мене: так, іноді зі мною ходила Анжела. Інші ж кинули все плести за течією: *«Організується – поїдемо. Ні, тож ні»*.

Утім, ця коротка глава була радше ліричним відступом.

Насправді ж до нас наближався Новий, 2012 рік (Чорного водяного дракона, хоча цих символів я ніколи не розумів).

Глава сьома. Нас слухають

«Градус напруження наростав» – напевно кожен читач десь чув цю усталену фразу. Або «градус напруги впав». І, начебто, коли це читаєш або, скажімо, чуєш у футбольній трансляції по телевізору, думаєш: *«Ну, давай фактаж, описуй, примусь мене здригнутися»* (якщо це про книгу) або *«Давай, забий уже чи що?»* (якщо про футбол).

Але я не впевнений, що глибина мого літературного таланту дозволить передати все, що ти відчуваєш, коли стан нервового зриву змінюється відчуттям божевілля, до якого ти стаєш все ближчим.

Я навіть не буду говорити про тик ока – в тому грудні брова правого ока у мене практично не зупинялася, мимоволі (незалежно від мого бажання) сіпаючись вгору-вниз. Періодично доводилося ловити її рукою.

Й в такому стані зрозуміти: що тут правда, а що – фантазія твого змученого нервовим перенапруженням мозку, буває важко.

І ось мені стало здаватися, що мій телефон прослуховують:

хоча я не ставив ніяких переадресувань, «завантажувався» дзвінок завжди довго, й іноді під час розмови були чутні дивні шуми, яких раніше не було, та й які навряд чи були пов'язані з інтершумом на іншому кінці мобільного «проводу».

– *Так, я теж упевнений, що нас слухають*, – відповів мені Єс, з яким я поділився своїми думками. – *Це, в принципі, і логічно.*

Але тоді це означало, що під нас копають, продовжують копати і що «чорний воронок» може припаркуватися біля моєї общаги в будь-який момент...

Не впевнений, що всі мої читачі знають, що в Росії, щоб отримати сім-карту, потрібно залишити свої паспортні дані. В принципі, роботу спецслужбам (принаймні щодо цілком законослухняних громадян) це спрощує. Так що варіант змінити сім-карту, щоб позбутися від прослуховування, тут не прокочував. І при цьому було вкрай неприємно усвідомлювати, що таємниця моїх телефонних розмов уже зовсім не секрет для збірного «товариша майора».

Проблема в тому, що можна, звичайно, попросити когось купити сім-карту на своє ім'я, але для мене – це був теж такий собі варіант. Я ж, начебто, не поганий хлопець. А таким чином можу підставити людину, принаймні точно збільшую її ризики.

Якось, у розмові, подібними думками я поділився з Настею і, на подив, вона сама запропонувала купити мені сімку на себе.

– *Насте, ти впевнена? Мені-то вона, в принципі, потрібна, але ти ж розумієш, що тобі якусь безпеку я гарантувати не можу*, – застеріг одnogрупницю я.

– *Ну так, звичайно*, – дещо безтурботно відповіла Настя. – *А що? Всі ж ми хочемо вільну Росію.*

Але якщо на словах Настя була «Львом Толстим», то на ділі все виявилось трохи інакше: в офіс оператора вона прийшла зі своїм хлопцем Васею.

– *Ну що, ти не передумала?* – звернувся я до Насті.

– Та ні, ти що! Тільки ось тут така справа... я паспорт вдома забула...

– Ну, значить все відміняється, – видихнув я.

– Та зачекай... Вась, а у тебе ж паспорт з собою?

– Ну... – протягнув Василь.

– Вась, може ти на себе сімку оформиш?

– Та не треба, навіщо змушувати? – сторопів від такої «багатоходівки» я.

– Ну Вась, ну будь ласка-а-а-а, – повторила прохання Настя.

Що ж, якщо вже робимо замальовки нових героїв, напишемо пару слів про Василя. Вася був дещо дивним для мене персонажем. Він був старший за мене на 5, а Настю аж на 7 років і вже досить давно працював водієм на пожежній машині (для мене якась трохи дивна професія для молодого людини, бо навряд чи там є нормальні зарплата/графік/кар'єрне зростання). Начебто це був серйозний хлопець, хоча почали вони з Настею зустрічатися, коли вона була ще в класі дев'ятому і, на мій погляд, це тягнуло на, гкхм...

Загалом, злагоди б їм та кохання, ось тільки іноді складалося враження, що Настя Васю просто використовує, а Вася чи через сильне кохання, чи від недостатньої твердості характеру дозволяє вити із себе мотузки. Ось і цього разу фактично Васю використовували. І брати участь в цьому, начебто, і не хотілося, але і категорично тікати, відмовляючись від сімки, теж було б нелогічно.

У підсумку, незважаючи на явне небажання Васі і мої не надто категоричні протести, Настя вручила мені сім-карту, оформлену на її бойфренда.

– Ти там тільки обережніше, – похмуро зауважив Вася.

Картку я вставив в стару чорно-білу «Мотороллу» (мій перший телефон) і залишив «до випадку».

* * *

Лежачи ввечері на пузі в обшарпаній (та, врешті-решт, чи варто говорити про позу? Я ж майже завжди в одній і тій самій!) на ноуті (як же набридла «Убунта»!) прочитав на пошті повідомлення від Валентина Ілліча Єрофєєва: *«Шановні друзі, всіх, хто хоче розібратися в причинах політичних процесів, запрошую в середу о 18.00 до філії академії на Печерській, 32, кабінет 315»*. Хотілося переключитися і постаратися осмислити все, що відбувається. До того ж у Валентина Ілліча мало бути цікаво.

Тому десь о 17.45 я вже був у холі академії: це була начебто не така вже й велика, але якась така капітальна споруда, ще, я б сказав (хоча в архітектурі я не дуже розбираюся), з «царським» запахом: дві великі колони, мармурові сходи на другий поверх, звісно, ніяких натяків на пандуси (Серйозно?! Ну які пандуси?..).

Зібралися ми в бічній (від роздягальні) аудиторії. На стіні – плакати з різними графіками на кшталт щільності населення РРФСР та Росії по роках досліджень, в іншому ж звичайний клас: дошка, парти, металеві стільці з дерев'яними сидіннями.

До початку заняття прийшло не так уже й багато народу – чоловік 20, переважно, чоловічої статі. Правда була і одна білявка, як кажуть у таких випадках «невизначеного віку», і дівчина з пірсингом в носі і волоссям фіолетово-рожевого кольору... З тих, кого я знав – Чижиков (він по-простому підійшов до Єрофєєва і, потискуючи руку, трохи його обійняв), і, що дивно, Слава Венедиктов.

* * *

В'ячеслав був видним членом когорти «младоединоросів», очолюючи, здається, кіновське відділення «Молодої гвардії» (це молодіжне крило «Єдиної Росії») і, можна сказати, моїм товаришем по чарці.

На першому курсі, коли я для чогось вирішив стати старо-

стою потоку, мені доводилося періодично заглядати на загальноуніверський старостат.

На дебютному старостаті Нового 2010 року я сидів з півторашкою мінералки і похмуро дивився на оточуючих. А оточувало мене не так уже й багато народу – людей 10, явно менше, ніж повинно було бути. Всі сиділи як сонні мухи і не особливо розуміли, що взагалі вони тут забули. Як раптом зайшов високий накачаний хлопець такого собі представницького вигляду.

– Я думаю, що всі мене знають, – сказав незнайомиць (правда ж бісить, коли незнайомі люди так починають?..). – З більшістю з вас ми ще недавно працювали. Сподіваюся, будемо працювати і далі, адже я зараз уступив до аспірантури, так що якоюсь мірою залишаюся в університеті. Ви ж знаєте, що скоро велике свято – Хрещення. Тому Партія організовує автобус на купання. Будемо раді, якщо приєднаєтеся, а ще краще – знайдете людей по 5 від кожного факультету.

– А хто це? – запитав я у старости потоку другокурсників, що сиділа поруч.

– Це Слава, він раніше був старостою універу, тільки в минулому році випустився, – відповіла вона.

У підсумку я вирішив рвонути скупатися. Там, на виході з автобуса, ми зі Славою і «хлопнули» по 100 грам горілки «для хобі». Втім, запам'ятав він мене чи ні, я не знав.

* * *

Але повернемося до аудиторії академії.

– Дорогі друзі, я радий усіх вас тут бачити, – почав свою лекцію Валентин Ілліч. *– Всі ви знаєте, що демократія – це явище, яке зародилося в полісах Стародавньої Греції. Сьогодні ми спробуємо розібратися як там працював демократичний устрій...*

Коли ми перейшли до питань, як не дивно, найактивнішим виявився все той же Слава Венедиктов.

– *Невже він справді хоче розібратися? Або просто Партія відправила його простежити?* – думав я.

* * *

– *Привіт, можна?* – запитав, відкриваючи двері в нашу кімнату, Льоха.

– *Так, Льох, привіт, заходь,* – відповів я.

– *Слухай, у вас випадково макаронів зайвих немає? А то ми готувати зібралися, а в магаз бігти вже обломне,* – бідкався сусід.

– *Та я не знаю, що там у нас залишилося. Подивися в коробці під столом,* – сказав я, встаючи з ліжка.

– *А, так, ніби є. Ну я принесу потім, віддам.*

– *Та нічого, дивись сам...*

– *І ще, хотів сказати, мене тут у партію викликали. Про тебе питали: що ти, хто ти, як ти. Кажуть, що справу на вас шийють. Ну я сказав, що ти ніби нормальний хлопець, ніяких претензій до тебе немає. Але ти врахуй, обережніше. Май на увазі, у тебе телефон прослуховують,* – повідомив, судячи з усього про головне, Леха.

– *Дякую, Лех. Та я знаю вже про телефон...*

І сусід прозаїчно пішов варити макарони.

* * *

– *Сергію, рада, що я вас зустріла,* – сказала, спіймавши мене за рукав у коридорі, Алевтина Мойсеївна. – *Я просто хотіла сказати, що пишаюся тим, що ви робите. Розумію, що вам зараз непросто, але якщо потрібна допомога або підтримка будь-яка – знайте, що я з вами.*

– *Дякую,* – все що я зміг видавити з себе, ледь стримавши крик: *«Як же мені важко! Що робити?! Допоможіть, адже душать!».*

Але справа в тому, що Алевтина Мойсеївна, яка була викладачем ще радянського гарту (але не в тому значенні, про яке ви

подумали, ще за радянських часів вони потайки читали «забороненку» і були ледве не підпіллям), останнім часом мала проблеми з серцем і буквально нещодавно виписалася з лікарні. Тому, з одного боку, мені було приємно, що вона, скажімо так, «стара гвардія», мене підтримує. З іншого, я (як й більшість нашої групи – в цьому питанні я був не одинак) занадто її любив, щоб піддавати її здоров'я додатковому ризику: *«А раптом розхвилюється, повернеться до лікарні?..»*, – ні, таку відповідальність на себе брати я не хотів.

І, чорт забирай, це було однією з головних проблем. Незважаючи на всю втому, виснаженість, яка межувала з відчаєм, мені абсолютно ні з ким було поділитися. До кого звернутись? До батьків? Навряд чи вони підтримають, напевно не зрозуміють, але точно розхвилюються. До пацанів в общазі? Але я і так їх уже напруг, а бажання вплутуватися глибше вони явно не виявляли. До друзів? А чи були вони у мене? І, якщо були, чи залишилися?.. До своєї демократичної тусовки? Але у кожного своїх проблем було по горло, та й не настільки ми один одного знали, щоб душу виливати...

Напруга накопичувалася, а очі продовжували сіпатися. Ось і після розмови з Алевтиною Мойсеївною брову знову довелося «ловити» рукою.

* * *

Було 27 грудня («старий» 2011 все ніяк не хотів іти, і дні тяглися аж надто тихохідно), я сидів в «асьці» (це, дорогий мій читачу, ще один древній (ну, такий як я) сервіс, який люди використовували для спілкування: простіше кажучи, месенджер). Вірніше (як завжди), я лежав, а не сидів. І в «аську» якимось дуже і не дивився, так як мені вже досить давно там ніхто особливо і не писав (вона просто була включена).

І, раптом, булькнуло повідомлення. А слідом ще одне. Причому, що цікаво, від різних дівчат.

– *Привіт*, – написала мені Машка Поленко.

– *Чим зайнятий?* – вторила їй Таня (згадайте, це та сама студентка, яка на пікеті повинна була відповідати за медичну безпеку, але прийшла строго під кінець акції).

– *Добрий вечір, та типу вчуся – іспити скоро. А що?* – настоєжено відповів я Тані.

– *Привіт, Машка. Як життя?* – ну це зрозуміло кому я написав...

– *А я ось сумую...* – відповіла Таня.

– *Так я тебе попередити хотіла. Я ж з Захаром досі спілкуюся. Він мені тут розповідав, що твій телефон прослуховують. І взагалі готують на тебе справу за екстремізм, – повідомлення Машки носили зовсім інший характер...*

– *Погано, що сумуєш.*

– *Дякую, Машо. Я в курсі вже.*

Варто, напевно, пояснити, що Захар і Машка кілька років були парою, яка створилася з любовного трикутника. Втім, в цю підліткову тему ми заглиблюватися не будемо. А ось ще одне підтвердження того, що мої фобії не зовсім фобії – напружувало.

Глава восьма.

Надія... журналістики

Новий 2012 рік я зустрічав на самоті.

Ну, номінально не зовсім. Я був удома, сидів з батьками. Але, загалом, було нудно. Дивитися телевізор – безперспективно (та й після того, що там розповідали про наші протести, телевізору я не вірив), гуляти – ніде, холодно, та й нема з ким.

Загалом дуже швидко я перемістився до комп'ютера і почав розсилати на стіни друзів «ВКонтакте» привітання з Новим роком. Ось тільки відновити емоційний стан це не допомагало: чим більше я писав, тим більше на мене накочувала екзистенційна

туга: *«Я ж зовсім один, нікому не потрібен»*, – думав я, й на очі накочувалися сльози. Загалом картинка ця була схожа на самобичування мазохіста: навіщо я продовжую писати привітання, не розраховуючи ні на що, крім чергового «дякую», мені самому було не зрозуміло.

* * *

Іспити, які зазвичай були серйозним подразником і приводом для стресу, в цей раз здавалися якось «по-накатаній». Швидше за все у мене просто залишилися замало нервових клітин, щоб їх вистачало ще й на навчання. Тим не менш, якимось дивом вдалося здати все на «відмінно» (думаю, без прихильності педагогів тут не обійшлося).

А незабаром я дізнався і ще одну ну, напевно, деяким чином шокуючу новину.

– *Сергію*, – строго покликав мене до себе заступник завідувача кафедри.

– *Так*.

– *Ти ж знаєш, що у нас традиційно в січні проводиться щорічний «Бал преси».* Це таке почесне зібрання, на якому присутні всі редактори обласних ЗМІ, вручаються нагороди крацим. Обласне об'єднання журналістів після нашої рекомендації признає *«Надію журналістики»*. До грамоти ще й невеличка грошова премія додається, – сказав засзавкаф. – *Взагалі квиток на Бал коштує 1000 рублів – гроші йдуть на фінансування об'єднання журналістів. Але ми просимо зазвичай: «Розумієте, у студентів грошей мало», – загалом, тебе повинні безкоштовно пустити...*

З урахуванням того, що на кафедрі, ясна річ, всі знали про те, хто я такий, чим зайнятий в останні місяці, подібний жест, та ще на такому ранньому етапі (зазвичай нагороджували студентів 4 курсу, а я вчуся тільки на третьому) виглядав фактично прямою підтримкою мене. Підтримкою, якої в ці дні мені так не вистачало...

* * *

– *Привіт, привіт, привіт*, – Таня закидала мене повідомленнями кожного дня. Поступово я починав утягуватися в спілкування, адже робити мені, загалом, не було чого, а постійно думати про те, в якій ду..., в якому темному місці я опинився, не хотілося. Мене напружувало (як ви пам'ятаєте), те, що дівчина була бісексуалкою (уявляти, як вона займається сексом з іншою жінкою, – брррр, фу!), та й взагалі фактично все, що я про неї знав: це те, що на неї не можна покластися і що вона може не прийти, навіть коли обіцяла та на неї чекає купа людей.

Але листування йшло досить активно, у Кіново я в ці дні бував не так уже й часто (сесія закінчилася, і я переважно сидів удома), а тому після Балу ми домовилися зустрітися в кафе «Три кити», в якому я до того жодного разу не був.

* * *

Заради Балу я навіть вліз у старий піджак, який дістався мені від одного з дядьків (на внутрішній стороні було вишите «Зроблено у Чехословаччині» і, думаю, в радянські часи це була навіть певним чином модна річ).

Утім, на Бал (в моєму розумінні цього слова) дійство було не дуже схоже. Ані пишних суконь, ані фраків, ані, власне, танців чи хоча б місця для них (не кажучи вже про живий оркестр) не було. Зал був заповнений столами, за якими сиділи, переважно, вже не дуже молоді журналісти. Хтось був у піджаках, хтось в сукнях, а деякі – в джинсах і светрах.

Грюкнувши по стопці горілки ми з Ванею (оператором-другокурсником) пішли писати синхрони (я ж уже пояснював, що «синхрон» на сленгу – це коментар на камеру?) для університетського телебачення. Взагалі цим начебто повинні були займатися дівчата-п'ятикурсниці, яким теж мали щось вручати, як авторам програми про моду (так, на університетському ТБ була і така),

але ті, весело щебечучи, «помчали в туман», прихопивши з собою пляшку вина.

І ось пара синхронів була записана, на диванах в роздягальні ми навіть відзняли щасливих п'ятикурсниць. Заграла трохи більш урочиста музика, і почалася церемонія нагородження.

Щоб не було приводу постійно нерозумно-пафосно плескати, я приналіг на їжу й горілку. Так що до того моменту, коли підійшла моя черга, я вже не зовсім твердо стояв на ногах, проте моя позиція тільки зміцніла...

– *Сказати їм щось/не сказати?* – лунало в голові, поки я йшов до місця нагородження (сцени, тобто узвишся, в залі не було).

– *Дякую за нагороду,* – буркнув я, піднімаючи над головою диплом, акуратно засунутий в рамочку. – *Бажаю всім чесності в журналістиці.*

– *Ну що, Ваню, підемо?* – запитав я у оператора, коли той трохи наївся (запрошення, і, відповідно, місця за столом для оператора не давали, тому йому довелося чекати, поки з-за нашого столу втечуть п'ятикурсниці).

– *Пішли, Серього,* – відповів він.

І ми вийшли на морозну, напівтемну вулицю старовинного російського містечка. Ліворуч була церква, праворуч, ясна річ, пам'ятник Леніну (цей, на відміну від більшості своїх близнюків, не показував «світлий шлях», а читав книжку). Але мені потрібно було йти прямо, через міст.

* * *

«Три кити» виявилися темним таким собі рокерським місцем, в атмосферу якого я (нагадаю, що я зараз у піджаку) вписувався мало.

Таню в напівтемряві я відшукав насилу (до того ж вживу я її бачив всього один раз...). Вона вже сиділа з пивом.

– *Ну що ж, напевно поки йшов по морозу, я вже досить про-*

тверезів, замовлю собі пива і я, – подумав Сергій Риба (ви ж пам'ятаєте ще як мене звати? Це ж саме я розповідаю вам цю історію).

– Привіт. Ну, як настрої?

– Та не дуже, – відповіла Таня.

– Оооо! Які люди, – вже через секунду дівчина, яка мене, власне, і запросила в ці «Три кити», опинилася в обіймах якоїсь панянки, схожої на емо, та бруталного бороданя. – Це Ед і Лена, а це – Сергій, – представила вона.

Ми обмінялися коротким рукостисканням з бороданем. Утім, компанія сіла так, що я опинився фактично відрізаним від єдиної знайомої – Тані і, таким чином залишився один. Так що, допивши трьома ковтками пиво і буркнувши щось типу «Ну, я піду» (Таня навіть не подивилася в мою сторону), я поплентався до спорожнілої общаги (канікули ж).

* * *

– Алло, Сидоре, як до тебе пройти? Я біля БК, – говорив я в трубку Іллі.

– Фонтан бачиш? Ось від нього прямо по алеї, між берізками, а потім 17 будинок, кутовий, на третій поверх.

Квартира Сидора була в старому (ну як старому... явно дохрущовського спорудження) дерев'яному будинку, оббитому зверху якоюсь подобою штукатурки. Двері відчинила товстувата дівчина років так 25.

– О! Привіт, проходи! А ми якраз тебе чекали, – як старому знайомому запропонувала вона.

І тут на мене накинувся собака... Але не з метою вкусити. Пес (судячи з усього це була якась помісь такси з дворняжкою) ледь не збив мене з ніг у спробі обійняти в стрибку.

Я сторопів, не знаючи чого очікувати далі. Нападу?

– Та не бійся, – помітивши мою напруженість, сказала дівчи-

на. – *Це Тото, він не кусає, він просто ніжний. Тото, ну, відійди, дай людині роздягнутися*, – відводячи собаку (який все норотив притулитися до мене) за поводок у бік, говорила дівчина.

– *Привіт. Ну, з Оленкою ти вже знайомий*, – простягнувши мені понівечену руку, сказав Ілюха. – *Роззувайся, проходи. У нас все просто*.

Виявилось, що до Ілюхи я прийшов перший. Подарувавши йому листівку («*Ого*», – здивовано кинув Сидор, який навряд чи звик до подібних подарунків), пляшку горілки та збірник «Фліта» («*Хохли? Послухаємо...*» – прихильно відповів Ілля), я сів на диван, на який тут же, що твій кіт, застрибнув Тото, лігши на мене («*Це точно собака?*» – промайнуло в голові).

Потихеньку підтягувалися наші і не зовсім наші: тут були Жанна, Расторгуєв, Єс, якісь патлаті (і не дуже) дядьки, що нагадують завсідників «Нашествія» (це музичний фестиваль, якщо ви не в курсі).

Раптом задзвонив комп'ютер. Вірніше «Скайп».

– *О! Теща! Привіт, ну як справи?* – вигукнув Ілюха, відповідаючи на дзвінок.

На екрані виникла жінка років 55 (не набагато, прямо скажемо, старше самого Сидора).

– *Привіт, дорогий зятю. Вітаю тебе з днем народження*.

– *А у нас тут уже всі зібралися. Дивись*, – показав нас іменинник.

Яксь безпосередність, яка відчувалася в його спілкуванні з тещою (тією самою, з найстрашніших анекдотів), просто дивувала.

Що ж, незабаром ми сіли за невеличкий столик і понесли до рота по першій чарці. Тому не буду подовжувати шлях читача, переповідаючи наші розмови про політику і переказуючи кількість випитого (думаю, деякі з вас дадуть мені фору в літрболі).

Об 11 я вирішив прощатися: «*В общагу потрібно до півночі, інакше двері зачиняють, на вулиці ж зима*», – аргументував я свій відхід з неабияк повеселілої компанії.

– Та ну, Серього, залишайся. Розстелимо тобі на дивані. Переночуєш у мене, – сказав Сидор.

Як то кажуть, не відмовляти ж імениннику...

Коли гості розійшлися (по домівках, а не на жарт), ми залишилися вчотирьох: я, Сидор, Ленка та Тото.

Дружина пішла на кухню. У кімнаті залишилися тільки ми з Ілюхою (якщо не брати до уваги Тото, який все норотив облизати мені руки).

– Ну що, Серього, а як у тебе з дівчиною? – несподівано запитав Сидор.

– Та якось ніяк, – зам'явся я.

– А я ось бачиш, начебто вже 47, а все молодий... Хоча, ти ж знаєш, моєму синові вже 15.

– У тебе син є?

– Ну так, від першого шлюбу, це поки я ще Ленку не зустрів. І що ти думаєш, дружині 25, але ж кожного разу, коли син лягає в ліжко з дівчиною, я ризикую прокинутися дідусем...

Глава дев'ята. Слава патріотам

Я, як і раніше, чимало часу проводив у Катерини Миколаївни в її міжнародному відділі. Поступово починала вимальовуватися картинка: до Харкова ми їдемо, причому вже зовсім скоро – в березні. Там готові були нас прийняти, ось тільки Леночка (це моя одноклассниця, пам'ятає?) почала поступово «зіскакувати з теми»: «У мене через тиждень після від'їзду термін дії паспорта закінчується (20 років) – міняти потрібно буде, мене не випустять», – аргументувала вона.

– Так ти ж громадянка України ще. За українським паспортом ти не можеш виїхати? – запитували ми. – Термін дії українського ж у тебе не закінчується?

– Ні, не закінчується, – відповідала Леночка. – Але там все складно. Вийду з українським, мене можуть громадянства позбавити...

Загалом, Леночка успішно «відмазувалася», але на цьому наші проблеми не закінчувалися. Виявилось, щоб потрапити в Україну, потрібно було отримати ще й дозвіл «Першого відділу». Якщо ви недостатньо уважно читали п'яту главу даного роману (ну, я наполягаю, що це все-таки роман, шановні критики), то повинні пам'ятати, що під цією не надто промовистою вивіскою ховалися прикомандировані до університету ФСБшники. І їх можлива логіка була мені рішуче незрозуміла, що тільки піднімало нервову напругу: «Вони мене не випустять, адже мене слухають і шийють справу? Вони із задоволенням від мене позбудуться з тієї ж причини і сплавлять в будь-який закордон? Чи не небезпечно мені буде повертатися?..», – як завжди мій мозок терзали мільйони запитань (з одного боку, «мільйони» тут гіпербола, але так як одні й ті ж запитання поверталися в голову далеко не по одному разу, перебільшення в даному випадку відносно).

* * *

– Нас запрошують у наступний вівторок на «круглий» стіл «Молодь і її зануреність в політичний процес». Підеш? – написала мені Жанна.

– Та в принципі... А хто ще з наших іде?

– Ну ти будеш першим, якщо погодишся. Але планую я, якщо у мене вийде, і Льоня Расторгуєв ще думає.

– Добре, спробуємо.

* * *

Невеличкий кабінет у «Помаранчевому будинку» був заповнений не те, щоб під зав'язку, але відсотків не менше на 90. Люди сиділи і за столами, поставленими один навпроти одного, і на

приставлених стільцях (завичай на них сидять «учасники другого сорту»). Тут уже був Захар Петренко...

Ні на що особливо не претендуючи, за стіл я сідати не став і опинився сусідом з... Дімою Пузіковим. Воістину зібралися всі. Щоправда, побачити Пузікова я не очікував. Як розповідали, він знайшов «по партійній лінії» дружину в Воронежі, від якого до Кіново їхати кілометрів так 500. *«Так що, вони не у Воронежі живуть, а у нас? Або це він спеціально заради «круглого» столу приперся?»*, – промайнуло в голові. Втім, привіталися ми з ним так, ніби особливо нічого і не було.

– *Доброго дня, шановні учасники. Ми починаємо засідання нашого «круглого» столу і я представляю вам модератора цих зборів, думаю, знайомого всім вам, Геннадія Жареного*, – сказала безіменна (ну, вона не представилася, тому як ще потрібно було її сприймати?..) жінка років 35, яка на тлі Жареного здавалася просто піщинкою в Сахарі...

– *Ну що, давайте повоюємо, тобто поговоримо про минулі вибори і про те, чи повинна молодь брати в них участь*, – відразу кинувся в бій Жарений.

У цілому обговорення крутилося навколо того, як молодь повинна реагувати на процеси, які зараз відбуваються у суспільстві (таким чином називали наш рух «За чесні вибори»). Завдання Жареного, судячи з усього, зводилося до того, щоб заткнути вчасно рот «несистемним», тому він люто підливав вогонь, намагаючись підбурити «червоних» до сварок з усіма іншими. З «правлячих» діставалося якомусь хлопцеві, який сидів поруч із Пузіковим. Візуально хлопець був такий собі і відрізнявся від інших тільки занадто низькою посадкою джинсів, з яких стирчала його, вибачте, дупа. Але, наскільки я зрозумів, він же для чогось став депутатом в одному з районів. Хоча і не з'являвся на засіданнях ради. *«Ось коли там будуть дійсно важливі речі обговорювати, тоді прийду»*, – аргументував свою позицію «голодупий єдинорос».

Правда навіть у такому разі він взагалі балотувався?.. Напевно, тому що може і «щоб було»...

– Я розумію, що молодь зараз знаходиться на роздоріжжі, – встав зі стільця в кутку блідий дядько років 30-ти з трохи опухлим, але не дуже виразним обличчям, який до того спілкувався з Захаром. – Але ми повинні розуміти, що наша країна, в цілому, рухається в правильному напрямку. Шлях, який почав Володимир Володимирович Путін і зараз продовжують Володимир Володимирович та Дмитро Медведєв..., вивішив нашу країну на зовсім інший рівень. Як кажуть, Росія встала з колін. І це не перебільшення. Так, я ще молодий, але я ж пам'ятаю, як було в 90-х. Зараз зовсім по-іншому. І молоді можуть пробитися у владу. Ось я став депутатом Законодавчих зборів у 28. Так, ті можливості, які надаються молоді в «Єдиній Росії», гарантують далеко не всі партії. Разом зі мною в передвиборчих перегонках брав участь Ілля, – Саша (а саме так звали виступаючого) кивнув у бік комсомольців, – але за результатами виборів Іллі довелося поступитися своїм місцем старшим товаришам. Я розумію, партійна дисципліна... А наша партія завжди дає можливість пробитися молоді...

– Ну а як же фальсифікації на виборах? – не витримав я.

– Ми, звичайно, не будемо заперечувати – порушення окремі були. Але, по-перше, вони не вплинули на загальний хід голосування, по-друге, давайте зізнаємося, порушували ж всі, а не тільки «Єдина Росія» і, по-третє, ми живемо в правовій державі і правову оцінку виборам дасть суд, якщо наші опоненти туди звернуться, – незворушно відповів Саша.

Раптом у дальньому кутку встав незнайомий мені хлопець років так 18-19.

– Ось слухаю я вас і не розумію: а навіть взагалі йти голосувати? Схоже, що все ж і так вирішено. А якщо і не вирішено, то «повирішують» потім за тебе, так що домогтися ти нічого не зможеш...

– Ну, якщо сидіти на дивані, то навіть макарони не зварииш і взагалі нічого в житті не доб'єши. Ви, молодь, ось конкретно ти, юначе, ти руйнуєш країну, – накинувся на хлопця Жарений.

– Стоп, – здивувався невідомий. – Чому це ми? Я ще в молодшій класи ходив, коли Путін президентом став...

– Саме так, ваше покоління, яке звикло жити у віртуальному світі, всіх цих «аськах» і «Контактах», яким все одно що буде з країною, і заводять її в глухий кут, – з напором, переходячи на крик, звинувачував хлопця Жарений. – Ось ми в 90-х, ми боролися! Я сам багато чого зробив, щоб Кіново було таким, яким воно є зараз, – не розуміючи суперечливості власних заяв кричав Геннадій.

– Може наступного разу не такого затятого «єдинорога» в якості модератора запросите? – звернувся я до тітки, яка представляла Жареного, вже тоді, коли всі почали виходити.

– Так він же проти «Єдиної Росії», – здивувалася вона. – А взагалі дискусія ж сподобалася?

– Ну як сказати...

Більше ми не збиралися.

Глава десята.

Я – вчитель?!

У Жанни з'явилася нова ідея – провести «Школу спостерігачів» і паралельно проєкт інтерв'ю з відомими кіновськими опозиціонерами.

Завдання «знямати опозицію» лягла на нас з Єсом. Правда робили ми це окремо один від одного – на зйомки ходила тільки одна людина. А ось монтував Єс – мій ноутбук дозволяв хіба що встановити «Adobe Premier», однак включити програму і, тим більше щось там змонтувати, було вже практично нереально.

Жанна дістала десь штатив, я взяв з дому свій фотоапарат і

пішов на перші зйомки. Знімати мені дісталася така собі Любов Миколаївну Єпуряну, заступника головного редактора невеличкої, але, по суті, головної опозиційної газети (бо конкурентів на цьому полі особливо і не було) регіону.

Зустрітися домовилися в редакції, яка розташовувалася в старовинній будівлі колишньої пожежної служби безпосередньо в історичному центрі. Підніматися на другий поверх у невеличкий кабінет довелося по гвинтових, красивих, але зовсім уже незручних сходах, які фактично і закінчувалися входом до кабінету Любові Миколаївни – двері розташовувалися відразу на невеличкому майданчику сходів.

– *Доброго дня. Я Сергій, я вам телефонував, – відрекомендувався я.*

– *Так, я знаю. Заходь, Сергію. Як там у вас справи?* – відповіла Єпуряну – повненька жінка трохи за 50 з кучерявим, блондинистим (фарбованими?) волоссям приблизно до пліч.

– *Ну, у мене до вас буде всього кілька питань, – говорив я, встановлюючи фотоапарат на штатив. – Так що, думаю, ми не довго. Розкажіть, як ви оцінюєте минулі парламентські вибори?*

– *Кампанія була брудною з самого початку. Вже не доводиться говорити, що в ЗМІ, як правило, піарили представників тільки однієї політичної сили – «Єдиної Росії». Реаліти ж надавалися просто крихти суспільної уваги. Але головне сталося в день голосування. До нашої групи спостерігачів постійно надходили повідомлення про порушення під час голосування. Найпоширенішим прийомом було недопущення спостерігачів на тимчасові дільниці. Ми самі були на одній з таких дільниць і навіть з депутатом Держдуми не могли потрапити всередину кілька годин, а коли потрапили, списки виборців від нас просто забирали. І хоча на самій турбазі, де була відкрита дільниця, народу майже не було, нам заявили, що проголосували на них майже 3 тисячі людей. Звісно, 95% – за «Єдину Росію». І тут свободою*

вибору та чесним голосуванням й не пахло. Ми говорили з «виборцями» цих діляниць. Вони стверджували, що їх просто привезли на фестиваль КВК і ще на в'їзді зібрали паспорти. Так що хто за фактом за них голосував – невідомо. І все це тягне на серйозну кримінальну статтю.

– Чому Ви вважаєте, що потрібно брати участь в протестах?

– Мирні протести – це спосіб висловити свою незгоду з існуючим порядком речей. Судячи з кількості протестуючих, в суспільстві назрів запит на чесні вибори, назрів запит, можливо, і на зміну влади. І, «затикаючи діри» порушеннями під час голосування, влада не вирішує проблему, яка може вирватися назовні в будь-якому місці. Вважаю, що результати парламентських виборів повинні бути скасовані.

– Дякуємо.

– Та нема за що, Сергію. Якщо що, звертайтеся.

* * *

Як і обіцяла Жанна, незабаром стартувала «Школа спостерігачів», на якій ми повинні були навчити новачків, які бажали стати певною мірою, борцями за вільні вибори, адже вже в березні Росії потрібно було обрати президента. Збиралися ми в офісному приміщенні на другому поверсі: «Наш друг надав його безкоштовно», – пояснювала те, звідки взявся офіс, Восточна.

Серед тих, хто прийшов на перше заняття, були і «зовсім в дошку наші» типу Расторгуєва у незмінному (незважаючи на холоди) капелюсі, і Молотов. Утім, були й інші персонажі: хлопець середніх років та не дуже виразної зовнішності – Влад, який запам'ятовувався своїми не рідко наївними, але практично завжди частими запитаннями, пара Надя і Ігор, які виглядали практично по-голлівудськи: він – накачаний, але не перекачаний спортсмен, вона – струнка білявка з природною, але якоюсь приголомшливою красою...

Власне, уроки переважно проводили знавці закону – Єс та Сидор, яким допомагала досвідчена спостерігачка Єпуряну. Від мене вимагалось лише одне – розповісти про мій виборчий досвід.

Діставши вже майже з нафталіну свої відео виборчого періоду, я почав переказувати те, з чим читач уже знайомився в першій главі книги (не буду знову присипляти вас переказом переказаного).

– *Та невже у нас може бути навіть так?* – шоковано вигукнув Влад.

– *Ну взагалі, я думаю, що навіть для загального фону виборів моя історія децю нехарактерна і швидше за все такого у вас не буде,* – чесно відповів я. – *Але ви повинні мати на увазі, що може бути і так.*

– *І що нам тоді робити?* – запитала білявка – дружина качка.

– *Головне – спробувати не втратити самовладання. Ну і спробувати написати заяву у ТБК – в моєму випадку це допомогло. Може, і вам допоможе...*

* * *

Після заняття ми йшли разом з Расторгуєвим трохи віддалік від Молотова, Восточної та Єса (Сидор пішов раніше).

– *Ну що, Серього, за кого будеш голосувати на президентських?* – запитав Леонід.

– *Ну я думаю за Зюганова,* – зізнався я. – *А ти?*

– *Звичайно за Прохорова.*

– *А чому? Головне – обійти Путіна, й Зюганов здається мені найадекватнішим кандидатом, а, головне, він уже заявив про те, що фактично буде президентом на перехідний період і навіть готовий скласти повноваження після перевиборів парламенту. А нові вибори в Держдуму – це ж фактично саме те, що ми і вимагали. Я розумію, що Зюганов і застарий, і не дуже харизматичний. Але мені здається якраз як перехідний президент (в форматі «хто завгодно, аби тільки не Путін») він ледь не ідеальна фігура,* – аргументував я.

– Він же комуніст, безбожник, – несподівано пішов у ірраціональне Льоня... – Тому я ніколи за Зюганова не проголосую.

– Ну так і нинішня церква далека від Бога. Я готував реферат в універсі на релігієзнавстві по користолюбцям і не користолюбцям (рух нестяжателів). Так, власне, всі нестяжателі, які, по суті, і були справжніми православними, так як думали в першу чергу не про гроші, а про віру та Бога, були ще до XVIII століття винищені, а зараз же священики від віри щось дуже далекі.

– Ні. Не погоджуся з тобою. Я сам навчався в семінарії, – буквально шокував мене зізнанням Расторгуєв, – і можу сказати, що церква – вона від Бога, церква небесна. Не так уже й важливо, що робить церква земна, головне – віра в тобі.

– Але який сенс тоді ходити в земну церкву, якщо вона суцільно гріховна?..

– Ти ходиш не в цю церкву, ти через неї спілкуєшся з церквою небесною. І не забувай скільки зла зробили комуністи. Ні, за них голосувати не можна!

* * *

На останньому занятті ми вручили нашим випускникам дипломи (правда вони були символічні, бо навіть печатки ніякої у нас не було – ми ж не юридична особа). Причому «сертифікати» отримали навіть ми – викладачі. Хоча... який з мене вчитель?..

Глава одинадцята. І сестра вже не сестра, або про фото біля килима

Сучасні (ну, сучасні, звичайно, для мене – хто знає, коли ти, мій дорогий читачу, візьмеш у руки цю книгу) стосунки будуть далеко не тільки на особистому спілкуванні «очі в очі» і не на листах, які, як писав Борис Полевой, як світло далеких зірок: зірка, можливо, вже давно згасла, а світло від неї все йде...

Так ось, важливою частиною сучасних стосунків є спілкування в інтернеті (у першу чергу через соцмережі, звичайно). Тут знаходиться любов, тут утворюються ділові союзи, тут же губляться друзі. Та ще багато чого тут відбувається. В тому числі, звичайно, тут проходить і політична агітація.

Відчуваючи, що якраз у соцмережах вони й програють, хлопці зі «Сталі» та інших подібних організацій, запустили акцію «Я за Путіна»: «Я за Путіна. Нормально роби, нормально буде», «Я за Путіна, щоб не було війни», «Я за Путіна, тому що шукаю дружину», «Я за Путіна, бо не засцяв», «Я за Путіна, тому що ми стали краще одягатися», – фотографії молодих людей з цими та іншими гаслами просто заповнили мою стрічку «ВКонтакте». Тут варто сказати, що останній слоган був відсиланням до знаменитої (у Росії так точно) промови Світлани Куріциної – представника руху «Сталь» зі славетного міста Іваново. Її виступ в ті дні надихав багатьох, у тому числі і мене – я навіть записав на цю тему трек (так, начебто про це я ще не писав, але Сергій Риба – це ще й (об’єктивно) малоталановитий репер).

Однак від написів «Я за Путіна» (за людину, яка створила систему, яка стежила за нами і хотіла мене посадити... посадити лише за те, що я ходив на мирні мітинги, – нагадаю) рябіло в очах. І, не витримавши, я записав тролінг-відповідь: моя фотосесія в своїй старій, дитячій ще, курточці, трениках та жовтих окулярах (ясна річ, на тлі килима) і, звичайно, з написом на плакаті «Я не за Путіна, тому що є мозок» склала цілий альбом «ВКонтакте». Альбом, який несподівано викликав бурхливу реакцію.

– Мдя... судячи з цієї фотосесії, мозку якраз у тебе немає... Серього, досить марити, я звичайно розумію, що ти на журналогу вчишся і все таке, але всьому є межа, – писав в коментарях мій колишній однокласник і друг Ваня. Ваня, втім, завжди намагався бути ближчим до «сильних світу цього» і останнім часом «поглибив» свої стосунки з перспективним Захаром Петренком.

– Яким я тебе зараз бачу – в одному полі срати з тобою не сяду – потім в газетці статтю напишеш, мовляв ЕДРО екологію забруднює – скандальні подробиці устами очевидця, – додавав Ваня на мою пропозицію зустрітися особисто і обговорити все очі в очі. У цьому Ваніному повідомленні, до речі, розкривається один громадський стереотип щодо журналістів: по-перше, журналісти обов'язково пишуть про все, що ворушиться, а що не ворушиться, вони ворушать і про це пишуть (насправді, кажу як журналіст (правда коли я так кажу, зазвичай мені не вірять) це не так), а, по-друге, журналіста можна ображати, головне – щоб він про це не написав. Тоді все норм...

– +1 за відсутність (вочевидь, відсутність у мене мозку. – **Прим.**), – це писав уже сам Захар, який зійшов до коментарів на моїй сторінці...

– Тааааа, чесно кажучи я в шоці, мені навіть соромно визнати, що ми родичі, це помилка, ти говориш речі, в яких не розумієш сенсу, тобі вбили в голову маячню, ти її виставляєш на показ, це твоя думка, я не збираюся тебе переконувати, скажу одне, щоб добре жити треба працювати і прагнути до цього, сидючи рівно на п'ятій точці, ти нічого не доб'єшся, а ці твої фотографії вони просто огидні, прибери їх і не ганьбися, вони показують брак твого розуму. **МЕНИ СОРОМНО ЗА ТЕБЕ!!!!!!!!!!!!!!** – а ось так прореагувала вже моя двоюрідна сестра Оля Риба.

З сестрою, яка була на рік молодшою за мене, ми вже років з чотири як не спілкувалися: після того, як трагічно загинув її тато, мій дядько, стосунки між нашими гілками родини зіпсувалися і майже не підтримувалися. Максимум – ми могли привітати одне одного з днем народження. Та й то не завжди. Чи варто казати, що Оля ніколи нічого не коментувала під моїми фотографіями (я ж, в принципі, достатньо товстий і взагалі далеко не фотомодель, тому написів типу «Який красень, відмінно виглядаєш» там не було, а по суті: «щось ти дуже жирний» (наприклад), на щас-

тя, не писали). І тут раптом Оля (про чії політичні вподобання я навіть не здогадувався, якщо чесно) ось так категорично та безапеляційно відреагувала на мою пародію...

– ОООООО... *та ти в політику вдарилася, сестричко. Смію припустити, що я в ній децю більш обізнаний ніж ти, хоча, може, і не правий, т. як дуже давно з тобою не спілкувався. Що ж, буду сподіватися на одне: ти зробиш правильний вибір на виборах президента і ми з тобою не будемо жити найближчі 12 років під гнітом шановного Володимира Володимировича. Ну а вже, що мені залишати в фотках, а що ні, вибач, вирішу без твоєї участі. Дякую за увагу, вдячний, що звернула увагу на мої фотографії, до речі, – не без елемента тролінгу відповів я.*

– *Ти зі своїм довгим язиком колись та дограєшся, просто ви в чужих руках ніколи не обсиралися. Тому ви говорите багато, – видала моя сестричка фразу, яку я, напевно, не зрозумію ніколи. Може ти, читачу, знаєш: а навіщо в чужих руках, вибачте, срати?..*

У результаті стосунки з сестрою ми, звичайно, зіпсували. І, звичайно ж, мені було прикро, що навіть мої родичі не розуміють небезпеки продовження царювання «Єдиної Росії» і повернення на пост президента Путіна. Але, що робити – прихильників прем'єр-міністра (ви ж пам'ятаєте, що Володимир Володимирович зараз лише прем'єр) щирих чи не дуже, дійсно було дуже багато. І суто математично в їхньому числі могли опинитися мої родичі.

Утім, здавалося, після цієї перепалки тема вже була закрита...

– *Серьожка, в силу вашого спілкування і мого прочитання, дуже хотілося б звернутися до тебе ось з такими словами і фразами, все по порядку, кажеш: «Де народився, там і приготився», дуже здорово, що ти це розумієш. Зрозумій одне, перерозподілення – це історія нашої держави, їм ми не можемо жити все життя, а твій ось такий виплеск емоцій, це величезне розчарування твоїм батькам, ти про них подумав, в першу чергу про*

свою маму??? Невже ти думаєш, що після всього того, що ти твориш, вона знаходиться у великій радості, як скажімо і твій батько? А ось на себе (тобто тебе), я б звернула увагу, так як ти хлопець дорослий, а застосувати себе правильно або скажімо організувати тобі не дано, і тим самим тебе все це дратує, повір, цими дурними висловами, хлопця, який в цьому житті нічого не добився, нікого не здивуєш, і героєм тобі не стати, а от репутацію сім'ї, так це так... ти її можеш похитнути, хлопчику мій, проаналізуй все своє життя, у тебе вже є одна освіта, якщо не помиляюся, вона пов'язана з інформаційними технологіями, так реалізуй себе в даному напрямку, отримати «відмінно» це одне, а от застосувати... тут, так... ризик, репутація, думка оточуючих, людські фактори... і багато іншого, може, у тебе просто багато часу???? А може в дитинстві тебе мало виховували дідівськими методами..., що думаю для тебе було б корисно, ще раз прошу тебе в даний момент подумати не про себе, а про твою родину, повір, їм зараз дуже важко, скажу одне, будучи сама студенткою, з другого курсу вже підробляла, вранці на заняття, а ввечері бігла мити підлогу в школу, і так жили, у тебе є все, бюджет-освіта, мама і тато, які забезпечують тебе грошима, їжа, одяг..., але немає душевної теплоти і поваги до них, що дуже прикро, повір, самотнє життя, воно не таке й просте, і політики, Вони ніколи не побудують те, що ми хочемо як індивіди..., якщо ти такий затятий прихильник, тоді створи свій осередок..., але грамотно, з юридичного боку, займись саме тими справами, після яких люди оцінили б твої починання і заклики..., а ось так ти просто поспішаєш на роль життєвого невдахи, під палаючим сонцем... це не правильно, повір, почитай біблію, вдумайся і правильно розклади у своїй голівоньці всі ті мудрості і особливості, подивися на світ іншими очима і побудуй для себе те, як хочеться тобі..... **ОСЬ ЦЕ ГЕРОЇЗМ!!!!** Тут повагу забезпечено..., повір, а сидіти на паркані і розмаху-

вати червоною ганчіркою, змушуючи страждати власну матір і підставляючи близьких..., так це кожному під силу., я слухала твою творчість, в одній зі своїх маячних пісень мені здалося, що ти зробив класичний натяк на моє життя, дитячко, воно тебе ніяк не стосується, зрозумій мене, і я ні до кого не зверталася для того, щоб дати своїм дітям усе те, що у них було за життя батька, і ні на кого не злюся, так, як розумію, що на все воля Господа. Оля теж відбулася як особистість, знає по чому пуд солі, допомагає мені, шана і повага на роботі, вона знає, що в цьому житті просто так ніхто, нічого не дає, все видобувається величезними зусиллями, думаю, що вони це розуміють, – несподівано плутано й не завжди зрозуміло написала мені тітка Оля – мама моєї сестри Олі (так, трохи дивно, коли доньку називають так як маму, але як називати дітей зазвичай вирішують батьки).

І це було ще більш дивно, ніж пасаж сестри. Адже якщо з сестрою ми хоча б вітали одне одного з днем народження, то про те, що тітка Оля активно сидить «ВКонтакті», я навіть не здогадувався. Не кажучи вже про те, що це повідомлення було першим її повідомленням (вона вирішила не коментувати публічно), надісланим мені. Здавалося б, більш старша, а значить (теоретично) більш мудра жінка, повинна була загладити конфлікт, згладити некоректні висловлювання дочки, але вона явно вирішила змішати мене з лайном. І це було дивно. «Невже політика руйнує і родинні зв'язки? Я ж знаю тітку Олю, напевно, з року і начебто проблем ніяких або конфліктів якихось у нас із нею не було, та й життям моїм вона не цікавилася. І, раптом...», – думав я.

– Здрастуйте, тітко Олю! По-перше, відразу хотів би розвіяти ваше припущення в частині «мені здалося, що ти зробив класичний натяк на моє життя, дитинко, вона тебе ніяк не стосується». Я не робив натяків на життя особисте або яке-небудь ще когось із родичів. І якщо Ви почули в моїй «маревній творчості» щось схоже на ваше життя – то це говорить лише

про те, що Ваш випадок – типовий. Безумовно, згоден, що Ви маєте право на особисте життя і воно мене не стосується. Щоправда відразу постає запитання. Якщо ви, зауважу, абсолютно законно вважаєте, що Ваше особисте життя мене не стосується, то чому Ви вважаєте, що Ви вправі втручатися в моє життя? Ну добре. Довімося списати це на те, що ви скористалися правами тітки. Насправді дуже здивований і реакцією Олі і тим більше тим, що вона вважала нормальним (правильним) влутувати/залучати до цієї справи Вас. Я радий за Ольку, якщо їй подобається поточне положення справ, та й за Вас.

Не розумію правда ваших висновків, які були зроблені на підставі фотографії (ну, я думаю, що так), яка стосується мого особистого ставлення до одного з кандидатів в президенти і акції прокремлівських організацій і, в принципі, є не більше ніж стьобом над даною акцією. Мою думку, до речі, Ви не вірно інтерпретували у фразу «де народився, там й приготився». Я вважаю, що людина повинна працювати там, де їй краще і не «крутитися, штовхаєма усіма», а займатися тим, що їй подобається, при цьому отримуючи за це якусь фінансову винагороду. І обов'язок правильної держави – допомогти громадянину, який хоче займатися (трудовою діяльністю), в цьому. А не створювати умови, коли потрібно, припустимо, щоб нормально заробити, як Олі, їхати зі свого міста в Москву, вочевидь, тому що в своєму місті немає рівних або близьких умов праці (можливо, я помиляюся, і Олі просто подобається подорожувати).

Я, чесно кажучи, не хотів би і не хочу влутувати в цю, з Вашого дозволу, дискусію своїх батьків. Але якщо Ви наполягаєте – безумовно можу показати їм і наше з Олею листування, і Ваш лист.

За собою ж залишаю право на самовизначення у своєму житті. І всі свободи, які гарантує нам Конституція, в тому числі сво-

боди слова, думки та волевиявлення. Дякую за активну участь, прийняту в моєму житті», – відповів я.

Не буду втомлювати читача усіма перипетіями цієї родинної інтернет-сварки (ось сила XXI століття, так?), ось тільки, як виявилось в процесі нашого діалогу, що це не Ольга сама вирішила прокоментувати мої фотографії, а мама її «нацькувала» на мене, нібито щоб «молода молодого заспокоїла». І, судячи за цими, як говориться, оновленими даними, коли її первісний план не спрацював і образи Ольги не досягли поставленої мети (справді, всі ж заспокоюються, коли їх ображають?), у гру вирішила включитися сама тітка Оля, яка (думається, відчуваючи, що і сама не сильна в риториці) наостанок написала: *«що стосується твоєї журналістики, мало того, що ти психічно хворий, і це вже точно, і не озброєним оком видно, так ще ти і безграмотний, в області макро- і мікроекономіки... який же ти журналіст, ти просто, ЕГОЇСТ, та ще й з діагнозом...».*

Ось так... Родичі вважають, що я – псих, бо не за Путіна. Виявилось, що для далеко не останніх людей у нашій родині Путін та «Єдина Росія» стали ріднішими за родинні зв'язки. І це було для мене відкриттям, яке вибило з колії днів на два.

Але, як радять (начебто ж так, бо я й в цьому не сильний, якщо чесно) психологи, в найгіршій ситуації потрібно шукати позитив. Для мене позитивом стало те, що я став більше цінувати своїх батьків. Так, не можу сказати, що вони мене якось дуже підтримували або розділяли мої погляди. Але, на щастя, вони і не вважали мене «психом з діагнозом», та й, начебто, не дуже страждали від такого сина. І, головне, давали мені робити свій вибір самому.

Так що, дорогий мій читачу, навіть якщо батьки тебе не підтримують, але й не заважають робити свій вибір, знай – це вже великий плюс, і батьків потрібно цінувати.

Глава дванадцята. Стихія віршів

Наближався черговий вечір у літературній кав'ярні. Начебто я ж уже розповідав, що іноді читаю там вірші? Хоча назвати мене «своїм» в цій компанії навряд чи було можна. Більшість літераторів цієї тусовки знали одне одного, й як мені, принаймні, здавалося, були об'єднані загальним дозвіллям. Я ж їх зустрічав тільки тоді, коли вирішував почитати вірші, і на цьому наше спілкування закінчувалося.

Ось і цього разу ми зібралися у кав'ярні, де по середині невеличкої імпровізованої сцени стояв стілець на дуже довгих ніжках (такі бувають біля стійки), перед яким стояв мікрофон.

У напівтемряві я взяв півлітра світлого пива (темне часто віддає кавою, а каву я не люблю) і сів на один з вільних столиків на двох (у центрі залу стояли міні-столики, в той час як за бічними можна було всістися і у вісьмох).

Несподівано до мене підсіла Олена – тихе дівчисько, яке не відрізнялося привабливістю та вчилася на нашій кафедрі (щоправда вчиться вона років на 2 старше).

– *Ого, привіт. І ти тут?* – здивовано запитав я.

– *Ну так. Тут же мій земляк буде виступати – Клементина.*

– *Це ж хлопець?* – невпевнено запитав я.

– *Так, той у кутку,* – вказала вона на хлопця з фіолетовим волоссям і тунелями у вухах, який палив сигарету в галасливій компанії. – *У нього такі чудові вірші!*

Клементину я зустрічав і раніше, та й вірші у нього були дійсно непогані. Але, чесно кажучи, до цього часу я не був упевнений, хто він: хлопець неформал, який для чогось взяв жіночий псевдонім, або все-таки трохи чоловікоподібна дівчина з прокуреним голосом (у неформалів, знаєте, стать не завжди можна зрозуміти з зовнішнього вигляду)...

– Ну що, панове, ми починаємо наш літературний вечір, який відкриває програму 2012 року. Сподіваюся, ми скучили одне за одним. Я – так точно за вами сумувала. Чи є бажані виступити першим? – сказала організатор кафе – Жанна (не плутайте з Восточною – хоч вони і були подругами, а ім'я «Жанна» зараз начебто не надто поширене, це була інша Жанна).

«Чого тягнути?, – подумав я, – вперед!», – і вийшов до мікрофона.

– Доброго вечора і з Новим роком, який, утім, вже давно настав, – почав свій виступ я (в мою сторону, варто сказати, майже ніхто і не повернувся). – У мене сьогодні як завжди громадянська лірика, яка частково стосується подій, свідками яких ми всі в останні місяці стаємо.

Патріотизм

Вчився хлоп у нас на факультеті,
Жив той хлопець у моїй общазі.
Хлоп як хлоп, нічого надзвичайного,
Тільки з Путіна теми не злавив.

Був у «Наших», а потім у «Сталі»,
Та Америку ганьбив щодня.
Й, здавалося, що він невтомний,
Що за Путіна й він, й рідня.

Вірменин, хоч відразу не скажеш,
Адже він був такий як усі.
Не дурний – староста факультету,
Тільки в репі читав опуси.

Але ми тут не будьмо на музику
Перестрибувати з теми нашої,
Хлопець цей, патріот всеросійський,
Уже рік як... у ЛА тепер пляше.

Він тут був цілком «свій хлопець в дошку»,
Й, здавалося, нема в ньому зради.
Але він весь цей час, щосекунди
Мріяв часткою стати громади.

Він отримав «зелену» ту картку,
Та звалів у «погане» США.
Й... відразу там став проти влади...
Проти Пу раптом встала душа.

Я про нього забув:
Що він був, а що ні,
Але в грудні, коли у БД,
Я замерзнув,
мороз мені пам'ять вернув.

Хоч не знаю, що далі буде.
Не відомий «нашист», я не руський цілком.
Українець з народження я.
Я не б'ю себе в груди:
Що я патріот.

Але Штати – сім'я не моя.
Незабаром, можливо, поїду й я
До України своєї рідної.
Але я повернусь – це вам точно кажу.
А ось він – я гадати не буду.

Він – відомий «нашист», він був тут «патріот»,
Й, здавалося, нема півмір.
А невже й Прем'єр – той «народний герой»
Теж чекає на Штатів відбір?

Мабуть, він своїх доньок відправив на Схід,
Поки «доїть» красиво Росію.
Ну а нам затикають на «виборах» рот,
Тільки розбрат між нами посіяв...

Гей, народе, сидить тут хто з пивом, хто без...
Відірви ти від стулу свій зад.
Й у березні, друже, приходь, голосуй,
Бо, як кажуть, «ні кроку назад».

Від тебе теж залежить, що буде з тобою,
Будь активнішим навіть за владу.
Так, це буде не легко, однак там хтозна...
Принесе які доля розклади...

Я закінчив. Пролунали мляві оплески ввічливості (це коли тобі, в цілому, «пофігу», але ти вихований і можна пару раз грюкнути в долоні), і я повернувся за свій столик. Залпом допив пиво, послухав виступ Клементини (йому аплодувати з набагато більшим ентузіазмом – читав він про кохання, речі більш зрозумілі, та й, напевно, написані більш талановито) і побрів до общаги.

Глава тринадцята. Допит потерпілого

Ви ж пам'ятаєте, як до мене в день пікету приходили ФСБшники та виносили ноутбук? А безграмотну (в прямому сенсі) дівчину-поліцейську пам'ятаєте? Згоден, тема трохи забута. Але заява то у поліції лежала і вони зобов'язані були на неї якось реагувати... А тому «чеховська рушниця» мала хоча б спробувати вистрелити.

– *Доброго дня, пане Сергію Риба?* – привітався зі мною голос, коли я відповів на дзвінок.

– *Так, доброго дня. З ким я розмовляю?*

– *Слідчий кіновського міського відділу поліції Марина Юріївна Гундяєва. Я розглядаю вашу заяву про проникнення в кімнату гуртожитку та маніпуляції з ноутбуком. Чи зможете завтра підійти до нас?*

– *Якщо потрібно, думаю так. А коли?*

– *Давайте о першій годині дня. Вам зручно?*

– *У принципі так, цілком.*

У призначений час я підійшов до не дуже красивої чотириповерхової цегляної будівлі (мабуть, щось менш естетичне та більш просте архітекторів придумати було б складно, бо це в прямому сенсі була цегляна коробка) і піднявся на третій поверх, не відразу знайшовши потрібний кабінет.

Мене зустріла жінка років 35, з не відштовхуючим, але втомленим обличчям і погонами капітана.

– *Доброго дня. Марина Юріївна?*

– *Так.*

– *Я – Сергій Риба. Ви мені вчора дзвонили.*

– *Так, заходьте, сідайте там,* – вказала вона стілець, який

відокремлено стояв за метр від вікна та метрах у трьох від її столу. – *Я зараз повернуся, тут з вами хотіли поговорити.*

Насправді за ці дні (місяці, тижні?) я так утомився, в першу чергу психологічно, що не висипався категорично. Ось і перед походом в поліцію я нервував і не міг заснути півночі, як завжди, передумавши за цей час про все на світі: від того чи потрібно зашити дірки в шкарпетках, до того чи посадять мене найближчим часом або, може, в армію відправлять (останнє, насправді, турбувало мене набагато більше дірок)...

Нарешті Марина Юріївна повернулася, але не одна, а з ще однією жінкою. Цій дамі на вигляд можна було дати вже 50-55, а на погонах у неї були дві зірки в ряд – підполковниця.

– *Це ти Сергій Руба?* – запитала вона замість привітання.

– *Так, я. А Ви, вибачте, хто?*

– *Я заступниця начальника слідчого відділу по місту Кіново, –* відповіла жінка, так і не назвавши ані імені, ані прізвища (вочевидь, у підполковників їх не буває). – *Це ти ж організував той пікет біля «Білого дому»?*

– *Ну я був одним із співорганізаторів. Але яке це має відношення до справи?*

– *Пряме. Ти знаєш, що в Інтернеті закликали йти на цей мітинг? Прийти міг будь-який бажачий. У мене донька, 16 років. Якби вона прийшла на цей мітинг і там з нею що-небудь трапилося, знаєш щоб я, як мати, з тобою зробила? Я б тобі ноги відірвала! Й була б права, –* розпиналася підполковниця, червоніючи і зриваючись на крик.

– *Спати, як хочеться спати!* – думав я, дивлячись з-під напівзакритих очей на тітку. Капітанша, яка мене запросила, сором'язливо мовчала в кутку, не проявляючи бажання щось запитати мене з питання, в рамках якого мене, власне, сюди і викликали. А я подумки відсторонився від того, що відбувається

(що кричить підполковниця в цей момент і правда мені було не цікаво, судячи за семантикою фраз, заарештовувати мене вона не збиралася, на інше – «пофіг»).

– *Так що, ваша дочка все-таки пішла на наш пікет?* – з ввічливості поцікавився я.

І без того рожева підполковниця почала наливатися як стиглий томат (я правда більше жовті помідори люблю, але тут кому що...). *«Якби ми були в мультфільмі, з її вух, як з чайника, повалила б пара»*, – чомусь подумав я. Але в реальному житті валила не пара, а щось менш приємне, і не з вух, а з рота моєї «співрозмовниці».

– *Таааааааааа...* – почала, набравши повітря, поліцейська, судячи з усього, захлинаючись від моєї нахабства, – *та як ти... Якби вона тільки посміла! Май на увазі, якщо моя донька опиниться на ваших мітингах хоча б за кілометр, я особисто до тебе прийду, я особисто тобі таке влаштую*, – кричала вона.

– *Маріно Юріївно, я вам потрібен?* – ззовні незворушним виглядом (хоча коліна чомусь все-таки тремтіли, зарази) запитав я, коли підполковниця зупинилася чи то набрати повітря, чи то остаточно видихнувшись.

Та запитально подивилася на підполковницю і, не дочекавшись її відповіді, відпустила.

– *Вороги тобі не страшні, поки ти можеш бачити в цьому дзеркалі білки їхніх очей*, – згадалося мені повчання Грізноокого Грюма (ну, вірніше Лже-Грюма) з «Гаррі Поттера».

Якщо виходити з цієї парадигми, поліція показала свої білки. І поки вони явно були налаштовані тільки на залякування. *«У них на мене все-таки нічого немає? Чи немає наказу саджати?»* – подумав я.

Ця думка трохи заспокоїла.

Глава чотирнадцята. Я – хабарник?..

Ми готувалися до «десанту» в Україну. Вже з'ясувалося, що жити місяць ми будемо в общазі (що добре – адже не треба самим нічого знімати) і що з нами на тиждень *«Подивитися як ви доїдете і чи все з вами буде добре»*, – як пояснювала Ірина Олександрівна, відправляють Марину. Ну взагалі, Марину Іванівну – викладачку нашої кафедри. Ось тільки вона у нас (конкретно у нашій групі) нічого не викладала, та й взагалі Марина тільки в минулому році закінчила нашу ж кафедру і була всього на 2 роки старша за мене і, відповідно, на 4 – за дівчат, з якими я їду.

І ось буквально за два дні до відправлення з Харкова надійшов лист: щоб заселитися до общаги, нам потрібно пройти медкомісію. *«Яка комісія, як нам все це встигнути? Поїздка під питанням? Мені дуже потрібно перезавантажити батарейки. Невже я не поїду? Ми не поїдемо»*, – крутилося у мене в голові.

Як ви, напевно, знаєте, за звичайної тягнучки аналізу здаються тижнів так за два, і вже точно не за два дні.

– *Ми з Катериною Миколаївною домовилися. Є Василь Петрович у студентській поліклініці. Він обіцяв допомогти, їдьте з Мариною Іванівною прямо зараз*, – сказала Силова-Сидорова після того, як я та Марина кілька разів побігали між корпусами, намагаючись вирішити проблему.

Ми з Мариною сіли в її машину (*«Тільки почала працювати викладачем, а вже машина... Та на вчительську зарплату ж стільки не заробиш і за роки»*, – промайнуло у мене в голові).

Щоб виїхати з університетської автостоянки, потрібно було подолати смугу одностороннього руху. Але якраз на виїзді з односторонньої вулиці сталася аварія, так що попереду нас опинилася величезна пробка – розвернутися на вулиці теж було ніде.

Виїжджати Марина вирішила по короткому шляху – не через

місце виїзду, а через місце в'їзду на вулицю, тобто на зустріч потоку, що стояв. Пробиратися довелося по бордюрам і під постійні сигнали машин, що стояли: «Баба», «Куди їдеш?», – кричали, висунувшись з вікон (спекотно їм чи що?), мужики-водії.

– Вони не бачать, що там затор і по-іншому не виїдеш або що? – звернулася до мене Марина.

– Ну, думаю з початку вулиці не видно. Це ми ж прийшли з того боку...

Ми їхали в машині, а дупу приємно підігрівало.

– А чому у тебе сидіння гарячі? – не витримав я.

– Це ж електронідегрів, – відповіла викладачка.

– Ого. Ніколи з таким не стикався.

Кабінет Василя Петровича знаходився в дальньому кутку першого поверху поліклініки і, хоча я часто бував у лікарні, в те крило мене ще не заносило. Ми потрапили до міцного чоловіка років за 50 і зростом під 190 см.

– Доброго дня, Василю Петровичу? – привітався я, боязко відчиняючи двері. – Ми від Ірини Олександрівни Силової-Сидорової...

– Заходьте, – кивнув він на стілець біля столу. Стілець був один, тому я джентльменськи поступився Марині.

– Доброго дня. Нам потрібні довідки, ми збираємося їхати до Харкова – обмін студентів. Від'їзд через 2 дні, а про довідки сказали тільки сьогодні, – почала Марина.

– Ми всі в гуртожитках живемо, ми і так перед кожним навчальним роком довідки робимо. Повинно бути все нормально, але зараз просто не встигнемо здати ці аналізи... – підхопив я.

– Так, я все зрозумів, – незворушно сказав Василь Петрович. – Давайте, кому писати? Якщо на одному аркуші відразу всім надрукую, буде нормально?

– Думаю так, головне щоб печатки були.

– Зачекайте в коридорі.

Хвилини через 15 нам винесли готовий лист з нашими прізвищами і повідомленнями про те, що ми здорові.

– *Дуже дякуємо!* – сказали ми медсестрі.

– *Треба ж, напевно, віддячити Василю Петровичу. Ось у мене є цукерки та коньяк – віднеси йому,* – сказала мені Марина, коли ми повернулися в машину.

– *А чому я? Ти ж все-таки викладач...*

– *Ну, цукерки мої, а неси ти...* – вдарила залізним аргументом Марина Іванівна.

Довелося повертатися назад, знову боязко стукати в двері.

– *Вибачте, Василю Петровичу, це знову я. Для Вас невеликий презент,* – сказав я, поклавши цукерки і пляшку (пляшку я, звичайно, поставив) на стіл і вийшовши.

«Це був хабар? Але ж ми нічого не обіцяли, а подарували вже за фактом зробленого... Чи все ж хабар???», – крутилося в голові, поки ми їхали назад до універсу.

Але дорога на Харків тепер була відкрита.

Підсумок. Шлях на Батьківщину

Що ж, мій читачу, все закінчується. Закінчується хороше, закінчується і погане, і нудне, і цікаве. Хоча, власне, я не знаю, чим для тебе стала ця книга. Сподіваюся, тобі не довелося надто сильно нудьгувати...

Але почекайте! Розповідь же ще не закінчена!

Ось він я: стою на Курському вокзалі Москви біля синього вагона, на якому написано «Москва – Харків» («*Ого, Харьков, виходить, українською буде Харків*», – подумки дивуюся я).

Починається посадка: мене охоплює затхлий запах, а ноги грузнуть в м'якому килимі, який розстелений в проході плацкартного вагона. Вася (хлопець Насті) намагається впихнути на

попереджає провідниця), потяг зупиняється і в нього входять російські ФСБшники, вони ж – прикордонники.

– *Заборонені предмети: вибухівку, коштовності, наркотики веземо?* – суворо запитує дядько в бронезилеті.

– *Та ніби ні.*

– *Начебто чи ні?* – не розуміє гумору прикордонник.

– *Ні, не веземо.*

Тремтячими руками віддаю свій паспорт на перевірку: *«Пантом не випустять, зараз знімуть з поїзда і заарештують»*, – проноситься в голові. До того ж це перший мій виїзд за межі Росії: раніше я був хіба що в СРСР і той розпався, коли я ще тільки ходити вчився.

Але мені віддають мій паспорт. Все нормально.

Ось так... Росія закінчилася. Попереду у нас Україна...

2014-2019 рр.

ЗМІСТ

Глава перша. Котлован.	4
Глава друга. Хто, якщо не я?	16
Глава третя. День неможливого	32
Глава четверта. Двері, які закриваються самі і кімната, якої не існує	41
Глава п'ята. Справа аварпс	50
Глава шоста. Чи їду я на Батьківщину?..	68
Глава сьома. Нас слухають	70
Глава восьма. Надія... журналістики	77
Глава дев'ята. Слава патріотам.	83
Глава десята. Я – вчитель?!	87
Глава одинадцята. І сестра вже не сестра або про фото біля килима	91
Глава дванадцята. Стихія віршів	99
Глава тринадцята. Допит потерпілого	103
Глава чотирнадцята. Я – хабарник?..	106
Підсумок. Шлях на Батьківщину	108

Літературно-художнє видання

Карась
Сергей Ігорєвіч

**Хроніки втраченого шансу:
шлях суверенної демократії**

Повість

Авторське редагування
Комп'ютерна верстка **О. П. Журко**
Коректор **О. В. Василенко**

Підписано до друку 13.11.2019.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman Суг.
Ум. друк. арк. 7,0. Ум. фарб.-відб. 7,0. Обл.-вид. арк. 6,51.
Зам. №627. Тираж 300 прим.

Видавець О. О. Євенок
м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17А
тел.: (0412) 422-106

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції України
серія ДК №3544 від 05.08.2009 р.*

Друк та палітурні роботи ФОП О. О. Євенок
м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17А
тел.: (0412) 422-106, e-mail: book_druk@i.ua

Сергей Карась народився у 1990 році у місті Гусь-Хрустальний (РРФСР, СРСР). У 2009 році закінчив Гусевський стекольний коледж за спеціальністю «Прикладна інформатика». У коледжі вступив у літературний гурток «Роднічок». У 2008 його вірші вперше виходять друком у збірнику «Перші паростки. Вірші студентів Гусевського стекольного коледжу» (рос. «Первые всходы. Стихи студентов Гусевского стекольного колледжа»). У 2013 році отримав стипендію імені А. А. Вознесенського (Росія).

Брав участь у житті української діаспори Росії. Зокрема, у 2013 році організував у Владівірі один з перших у Росії Мегамаршів у вишиванках, а у грудні того ж року у Гусь-Хрустальному провів пікет на підтримку «Євромайдану».

З грудня 2016 року живе у Чернівці, та з серпня 2017 року по цей час працює у газеті «Деснянська правда». Номінант загальнонаціональної премії імені В'ячеслава Чорновола за кращу публіцистичну роботу в галузі журналістики 2017 та 2018 років (Україна).

ISBN 978-966-995-016-1

9 789669 950161